

Resurse educaționale deschise:
oportunități pentru acces,
calitate și relevanță
în educație

Resurse educaționale deschise: oportunități pentru acces, calitate și relevanță în educație

*Coordonator de proiect:
Cristina BUJAC*

*Autori:
Rima BEZEDE
Viorica GORAȘ-POSTICĂ
Valeriu GORINCIOI
Ovidiu VOICU*

Chișinău, 2017

Punctele de vedere exprimate în prezenta lucrare sunt cele ale autorilor și nu angajează în niciun fel instituțiile de care aceștia aparțin, tot așa cum nu reflectă poziția instituției care a finanțat elaborarea sau care a asigurat managementul proiectului.

Această publicație a apărut în cadrul proiectului *Educația deschisă în Moldova: aici și acum!*, cu sprijinul financiar al Fundației *Institutul pentru o Societate Deschisă*, în cooperare cu Programul de Sprijinire a Educației al *Fundațiilor pentru o Societate Deschisă*.

Director de proiect: Rima BEZEDE

Coordonator de proiect: Cristina BUJAC

Colecția *Biblioteca PRO DIDACTICA*

Seria *AICI ȘI ACUM*

Lector: Vitalie SCURTU

Copertă și procesare computerizată: Nicolae SUSANU

Tipar: Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices”

Centrul Educațional PRO DIDACTICA
str. Armenească, 13, mun. Chișinău, MD-2012
tel.: (022) 54 25 56, fax: (022) 54 41 99
e-mail: prodidactica@prodidactica.md

© Centrul Educațional PRO DIDACTICA. Toate drepturile rezervate.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

CUPRINS

1.	Promovarea educației deschise și a resurselor educaționale libere.....	4
2	Prezentarea generală a proiectului	8
3.	Policy brief.....	14
4.	Resurse educaționale deschise: concepte și perspective internaționale	25
5.	Tipuri de resurse digitale.....	30
6	Licențe libere.....	32
7.	Cum producem/creăm resurse educaționale deschise?	38
8.	Avantajele resurselor educaționale deschise	40
9.	Concursuri RED	41
	Webografie.....	44

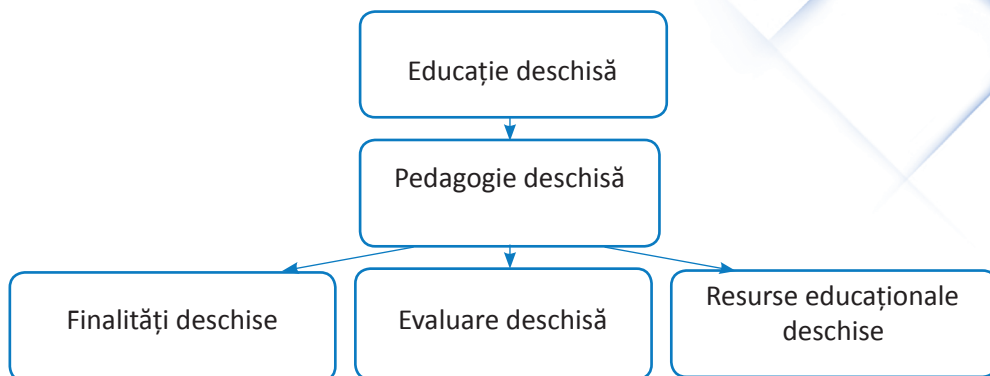
1. PROMOVAREA EDUCAȚIEI DESCHISE ȘI A RESURSELOR EDUCAȚIONALE LIBERE

Dinamica schimbărilor ce au loc în lume, dar și în Republica Moldova, constituie o provocare atât pentru sistemul educațional, cât și pentru toți actorii săi. Acceptarea și promovarea paradigmei educaționale postmoderne (bazată pe umanism și constructivism), abordarea educației prin prisma celui ce învață și desfășurarea procesului educațional din perspectiva unei pedagogii axate pe competențe sunt doar câteva dintre noile imperative. Toate aceste realități solicită o redimensionare a procesului și a resurselor educaționale, dar și a finalităților. Sistemele de educație și de formare trebuie să ofere oportunități egale în domeniul învățării și să contribuie la satisfacerea necesității, din ce în ce mai stringente, de actualizare continuă a cunoștințelor și a competențelor în condițiile unei piețe internaționale a forței de muncă tot mai extinse, urmărind, în același timp, o mai mare eficiență și echitate.

În acest context se înscrie și utilizarea pe larg, inclusiv în sistemul educațional, a tehnologiilor și a resurselor informaționale, dar și facilitarea, prin intermediul acestora, a accesului și a schimbului de informație între diferiți actori. Resursele electronice, conținuturile on-line și spațiile educaționale virtuale contribuie la optimizarea și actualizarea procesului de instruire și educație continuă, oferindu-i cele mai noi și diverse informații și oportunități. În ultimii ani, aspectele ce se referă nemijlocit la datele deschise, inclusiv resursele educaționale deschise, sunt abordate pe larg de către comunitatea educațională internațională, recunoscându-se că promovarea și utilizarea acestora implică o schimbare fundamentală în procesul educațional, contribuind și mai mult la centrarea pe elev și/sau student, dar și la asigurarea accesului universal la educație.

Republica Moldova, alături de alte peste 50 de state, și-a asumat angajamente internaționale ce țin de deschiderea datelor publice și renunțarea la dreptul de proprietate intelectuală, tocmai pentru a încuraja crearea de servicii și produse noi, utilizând datele existente. Această inițiativă, denumită *Parteneriat pentru Guvernare Deschisă* (www.opengovpartnership.org), a fost lansată în anul 2011 de SUA. Și la nivel european s-au realizat un șir de acțiuni referitoare la promovarea datelor deschise, Comisia Europeană elaborând o serie de documente de politici publice prin care se încurajează reutilizarea informației în mod inovator și crearea de materiale educaționale sub licențe deschise, cu scopul de a îmbunătăți calitatea și accesul la educație.

David Wiley, unul dintre promotorii datelor deschise, accentuează necesitatea promovării educației deschise, care include și o pedagogie deschisă cu anumite componente-cheie, inclusiv resurse educaționale deschise (RED)/Open Educational Resources (OER):

Resursele educaționale deschise, conform Wikipedia, se referă la accesul deschis la resurse educaționale, facilitat de tehnologiile informației și comunicațiilor, pentru consultare, folosire și adaptare de către comunitatea utilizatorilor, în scopuri necomerciale. Termenul a fost adoptat în anul 2002 în cadrul Forumului UNESCO de la Paris, care a analizat impactul proiectelor Open Courseware asupra învățământului superior. În baza aceleiași surse, *resursele educaționale deschise* cuprind:

- materiale pentru predare-învățare: proiecte deschise (open courseware și open content), cursuri *free*, directoare de obiecte de învățare (learning objects), jurnale educaționale;
- software open source – pentru dezvoltarea, utilizarea, reutilizarea, căutarea, organizarea și accesul la resurse; medii virtuale de învățare (LMS – Learning Management Systems), comunități de învățare;
- licențe de proprietate intelectuală care promovează publicarea deschisă a materialelor, principii de design și bune practici, localizarea conținutului.

Pe lângă materialele propriu-zise, *resursele educaționale deschise* pot include și instrumente specializate (de exemplu, software-ul necesar dezvoltării, folosirii și livrării materialelor educaționale, căutării și organizării conținutului), precum și comunitățile virtuale de învățare și instruire. Potrivit *Ghidului de bune practici Resurse Educaționale Deschise* (România, 2013), RED constituie primul „bun comun” (adică acel „commons” pe care licențele Creative Commons doresc să-l dezvolte), la care profesorii, elevii, studenții și comunitatea academică ar trebui să aibă acces. Accesul liber la aceste resurse oferă beneficii importante pentru toți:

Elevi:

- calitate sporită și flexibilitate a resurselor educaționale;
- aplicarea cunoștințelor într-un context mai larg;
- libertatea de acces (de exemplu, la locul de muncă/acasă) și oportunități sporite pentru învățare;
- suport pentru abordări centrate pe elev, individualizate, nonformale;

- dezvoltarea abilităților, prin elaborarea de RED generice care pot fi reutilizate și re-contextualizate în diferite domenii;
- posibilitatea de a testa materialele de curs înainte de predare și a compara cu alte cursuri similare;
- oportunități de a se implica în inițiative RED, prin contribuție la dezvoltarea RED, testare sau evaluare, prin activități de marketing, acționând împreună cu alți colegi sau individual, în calitate de ambasadori al RED;
- experiențe autentice de "viață reală" prin intermediul RED ce asigură legătura cu eventuali angajatori sau cu sectoare profesionale.

Autor/prima sursă ce stă la originea RED:

- obține feedback-ul utilizatorilor;
- recunoaștere profesională și sporirea reputației;
- beneficii (de eficiență și culturale) asigurate prin abordarea colaborativă în procesul predării-învățării;
- oportunități de a lucra în toate sectoarele, instituțiile și disciplinele abordate;
- perfecționarea competențelor digitale;
- acces la un număr mai mare de cursanți etc.

Alte categorii de personal/utilizatori:

- acces la materiale calitative, pentru a îmbunătăți curricula;
- abordare colaborativă în procesul de predare-învățare-evaluare;
- intensificarea dialogului în cadrul organizației și în afara ei cu colegii din sector;
- păstrarea și posibilitatea accesării materialelor pentru discipline pe cale de dispariție;
- acces liber la materiale vechi etc.

Instituții de învățământ:

- recunoaștere și reputație consolidată;
- o mai mare disponibilitate a conținutului academic și concentrare pe experiența de învățare (inclusiv extinderea ariei de participare);
- capacitate crescută de a sprijini studenții de la distanță;
- eficiență în producerea de conținuturi;
- noi parteneriate/legături cu instituții și organizații din interiorul, dar și din afara învățământului;
- amplificarea schimbului de idei și practici în cadrul instituției, sporirea rolului activităților de sprijin profesional (mentorat, consiliere etc.);
- un mecanism împotriva declinului unor subiecte sau teme specifice (care nu pot fi durabile la nivel instituțional, dar pot fi susținute în mai multe instituții din resurse partajate);
- sprijinirea durabilității materialelor vechi;
- o mai bună înțelegere a drepturilor de proprietate intelectuală;

- noi relații cu elevii, în calitatea lor de colaboratori în producerea, oferirea și utilizarea RED etc.

Alte sectoare (angajatori, organizații publice și private):

- acces la o varietate sporită de conținuturi;
- contribuții la definirea, dezvoltarea și aprobarea RED în domeniul pe care îl reprezintă;
- potențiale parteneriate cu furnizorii de conținuturi și cu reprezentanții altor sectoare;
- perfecționare, o mai bună înțelegere a drepturilor de proprietate intelectuală, dezvoltarea curriculumului și a tehnologiilor de învățare;
- înțelegerea nevoilor clienților (de exemplu, editorii comerciali află ce tipuri de RED și resurse de învățare preferă profesorii și/sau elevii) etc.

Necesitatea abordării acestui concept și în Republica Moldova este indiscutabilă, or, traducerea în viață cu succes a reformelor actuale și depășirea problemelor ce țin de calitatea, accesul și relevanța educației presupun o abordare vizionară a procesului educațional, inclusiv prin identificarea de noi modele educaționale și valorificarea inteligentă a practicilor internaționale.

Invităm persoanele și organizațiile interesate să se documenteze și să reflecteze asupra posibilității promovării și implementării conceptelor de *acces deschis* și *resurse educaționale deschise* în sistemului educațional din Republica Moldova.

2. PREZENTAREA GENERALĂ A PROIECTULUI

Prin proiectul *Educația deschisă în Moldova: aici și acum!*, faza I, implementat în noiembrie 2015-iulie 2016 de Centrul Educațional PRO DIDACTICA, cu sprijinul financiar al Fundației *Institutul pentru o Societate Deschisă*, în cooperare cu *Programul de Sprijinire a Educației al Fundațiilor pentru o Societate Deschisă*, ne-am propus să promovăm conceptul de *resurse educaționale deschise* (RED), prin conștientizare, susținere, inițiere de parteneriate, ceea ce poate duce la asigurarea accesului la educație de calitate pentru toți (cadre didactice, cercetători etc.), la finanțare transparentă pentru crearea de RED.

Obiectivele specifice ale proiectului:

- Introducerea conceptului RED pe agenda publică;
- Facilitarea creării unei coaliții RED în Republica Moldova;
- Inițierea campaniei de promovare a unor modificări în documentele reglatoare, importante pentru implementarea RED la nivel de politici publice.

Printre beneficiarii acțiunii se numără elevi, cadre didactice, instituții, părinți, studenți, actori politici, instituții publice, ONG-uri etc.

Activitățile principale derulate în cadrul fazei I a proiectului includ: crearea coaliției RED, două mese rotunde, elaborarea Policy brief, un concurs de elaborare RED, o conferință națională, un reportaj TV, crearea paginii web privind RED; diseminarea rezultatelor acestor activități prin intermediul revistei de teorie și practică educațională *Didactica Pro...* (nr. 5-6 (93-94) 2015; nr. 1 (95) și nr. 2 (96) 2016; nr. 3 (97) 2016).

Activități și rezultate:

- ✓ **Constituirea Coaliției pentru resurse educaționale deschise în Moldova**, la 3 martie 2016, la care se poate alătura orice persoană sau organizație ce sprijină și promovează conceptele de *acces deschis* și *resurse educaționale deschise*.
- ✓ **Masa rotundă Educația deschisă în Moldova: aici și acum!**, desfășurată la 26 aprilie 2016, cu participarea factorilor de decizie de la Ministerul Educației, membri ai *Coaliției pentru resurse educaționale deschise în Moldova* (13 instituții de stat și neguvernamentale), reprezentanți ai Direcțiilor Generale Educație, Tineret și Sport, formatori ai centrului, dar și profesori școlari și universitari interesați de problematica în cauză. Participanții au dezbătut relevanța RED pentru diferiți actori educaționali, au actualizat activitățile proiectului, continuând campania de promovare, inclusiv prin prezentarea documentului de sinteză *Policy brief* și prin lansarea unui concurs al celor mai bune resurse educaționale deschise, determinând un acces mai bun la o educație deschisă. Totodată, experții din România au prezentat experiența internațională și practica românească în domeniu la nivel preuniversitar și universitar.

- ✓ **Dezvoltarea practicilor utilizării și producerii RED în Republica Moldova**, cu scopul: includerii RED în politicile educaționale existente și viitoare; elaborării și lansării bazelor de date RED, inclusiv on-line. În acest sens, a fost creată și a devenit funcțională pagina web <http://red.prodidactica.md>. Pagina se completează sistematic, inclusiv cu lucrări din alte proiecte implementate de Centrul Educațional PRO DIDACTICA, și se bucură de o mare popularitate printre cadrele didactice și manageriale, studenți etc.

Resursele Educaționale Deschise sau **OER** (cum găsim foarte des prescurtat - vine de la Open Educational Resources) sînt materiale pentru învățare, predare, cercetare sau alte scopuri educaționale pe care le poți folosi, adapta și redistribui liber, fără constrîngerii - sau cu foarte puține restricții - legate de drepturile de autor. Materialele pot fi cursuri, proiecte de lecții, prezentări, cărți, manuale, teme pentru acasă, chestionare, activități în clasă sau în laborator, jocuri, simulări, teste, resurse audio sau video și multe altele puse la dispoziție în format digital sau pe un suport fizic și la care ai acces liber.

- ✓ **Elaborarea și publicarea pe website și în revista *Didactica Pro...* a *Policy brief – Educația deschisă în Moldova: aici și acum!***, care conține o analiză rezumativă esențializată a documentelor de politici publice din Republica Moldova ce vizează direct sau indirect resursele educaționale deschise, așa încât să adunăm argumente despre necesitatea și utilitatea lor pentru diverși actori educaționali, la etapa actuală.
- ✓ **Concursul celor mai bune resurse educaționale deschise**, în cadrul căruia au participat peste 40 de cadre didactice, în etapa finală trecând 14 profesori, autori de materiale didactice digitale originale, inclusiv proiecte didactice,

prezentări, bloguri și filme educaționale. Un juriu independent, format din experți în domeniu, a determinat finaliiții în baza unor criterii obiective. Lucrările câștigătoare au obținut licență liberă, devenind resurse educaționale deschise, pentru fiecare persoană interesată să le adapteze la necesitățile sale, fiind plasate pe adresa: <http://red.prodiddactica.md/resurse-red/red-nationale/>. De asemenea, învingătorii au beneficiat de premii bănești și de donații impunătoare de carte pedagogică, elaborată și editată de Centrul Educațional PRO DIDACTICA.

- ✓ **Conferința națională *Educația deschisă în Moldova: aici și acum!* (1 iulie 2016)**, care a întrunit factori de decizie de la Ministerul Educației, membri ai *Coaliției pentru resurse educaționale deschise în Moldova*, formatori ai centrului, profesori școlari și universitari, finaliști ai concursului RED, precum și experți din România și Ungaria. În cadrul conferinței s-au făcut bilanțurile proiectului *Educația deschisă în Moldova: aici și acum!*, derulat în perioada noiembrie 2015-iulie 2016, a fost dezbătută relevanța utilizării RED pentru diferiți actori educaționali și prezentate rezultatele concursului celor mai bune resurse educaționale deschise.

Implementarea fazei I a proiectului *Educația deschisă în Moldova: aici și acum!* a demonstrat un interes sporit al comunității educaționale pentru crearea, utilizarea și adaptarea resurselor educaționale deschise. Totodată, ținând cont de rezultate, s-a constatat necesitatea diseminării informației privind resursele educaționale des-

chise și licențele libere, precum și potențialul acestora în vederea sporirii accesului la educație.

În acest context, Centrul Educațional PRO DIDACTICA, cu sprijinul financiar al Fundației *Institutul pentru o Societate Deschisă*, în cooperare cu *Programul de Sprijinire a Educației al Fundațiilor pentru o Societate Deschisă*, și-a propus continuarea promovării RED prin demararea fazei a II-a a proiectului *Educația deschisă în Moldova: aici și acum!*, care s-a desfășurat în perioada octombrie 2016-decembrie 2017.

Scopul proiectului constă în promovarea unei înțelegeri adecvate a raționamentului și a procesului de elaborare a politicilor RED, prin intermediul unor campanii de sensibilizare, advocacy și dezvoltare, în vederea extinderii accesului la educație de calitate pentru toți, a resurselor și a oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții.

Obiectivele specifice ale proiectului:

- Continuarea promovării conceptului RED;
- Continuarea campaniei de promovare a unor modificări în documentele reglatoare, importante pentru implementarea RED la nivel de politici publice;
- Consolidarea capacităților cadrelor didactice de la toate treptele de învățământ în vederea asigurării accesului la educație de calitate pentru toți, printr-un schimb transparent și eficient de resurse educaționale deschise.

Activități și rezultate:

- ✓ Organizarea unor seminare pentru profesori;
- ✓ Elaborarea unei broșuri privind resursele educaționale deschise;
- ✓ Activități de conștientizare la nivel național;
- ✓ Lansarea unui concurs al celor mai bune resurse educaționale deschise;
- ✓ Organizarea unor mese rotunde și întruniri sistematice în vederea promovării RED etc.

În cadrul evenimentului dedicat lansării fazei a II-a a proiectului *Educația deschisă în Moldova: aici și acum!* a fost semnat un *Acord de colaborare* între Centrul Educațional PRO DIDACTICA și Î.S. Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale (IDSI), prin care IDSI devine membru al *Coaliției pentru resurse educaționale deschise în Moldova*.

În cadrul celor 3 seminare de formare, realizate în perioada martie-mai 2017, au participat 61 de cadre didactice din instituții de învățământ preuniversitare, care au pus în discuție următoarele subiecte: conceptul de *resurse educaționale deschise*; accesarea RED; aplicarea RED în procesul educațional; metodologia alcătuirii și dezvoltării RED; politici și actualități RED în Republica Moldova; repere conceptuale și provocări internaționale în domeniul RED; etica în corespondența electronică; aspecte de bază pentru valorificarea competenței digitale de manieră aplicativă. În final, s-a concluzionat că, deși subiectul e unul nou, totuși el trezește interesul formabililor prin utilitatea lui, prin perspectiva implicării creative a cadrelor didactice și manageriale, a elevilor în crearea unor RED, care ar putea suplini, într-o anumită măsură, absența aproape totală a softurilor educaționale calitative, dar, principalul, accesibile.

Pe parcursul lunii octombrie 2017 au fost organizate seminare de evaluare și certificare, inclusiv evaluarea materialelor prezentate la concursul pentru elaborarea resurselor educaționale deschise la toate disciplinele școlare, care ulterior vor fi plasate pentru acces liber pe site-ul <http://red.prodidactica.md>.

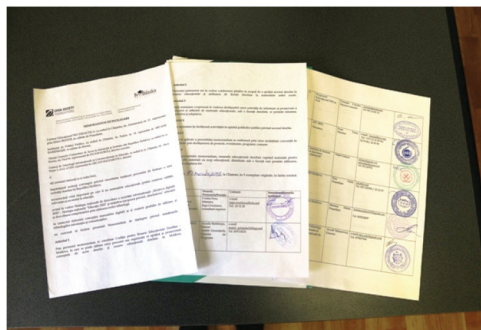
În cadrul Conferinței naționale *Educația deschisă în Moldova: aici și acum!*, faza a II-a, au fost valorificate rezultatele, dar și concluziile, propunerile enunțate de către participanții la mesele rotunde, atelierile și programele de formare, precum și premiarea învingătorilor concursului RED. Exprimăm speranța că schimbul de opinii, dezbaterile și recomandările vor servi drept premise pentru continuarea dezvoltării competențelor digitale, pentru valorificarea și diseminarea practicilor utilizării și producerii RED în Republica Moldova, cu scopul de a include RED în politicile educaționale.

COALIȚIA RED

Centrul Educațional PRO DIDACTICA a inițiat *Coaliția pentru resurse educaționale deschise în Moldova*, care include mai multe instituții educaționale interesate. Pentru oficializarea acesteia, s-a semnat un *Memorandum de înțelegere*, la 3 martie 2016, în care se stipulează că părțile semnatare împărtășesc aceleași convingeri privind necesitatea susținerii procesului de formare a unei societăți

deschise în Republica Moldova; recunosc rolul important pe care îl au materialele educaționale pentru creșterea calității, relevanței și accesului la educație, având în vedere Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale *Moldova digitală 2020*, Strategia Națională *Educația 2020* și inițiativa europeană privind „deschiderea” educației și dezvoltarea competențelor prin utilizarea noilor tehnologii, în contextul elaborării concepției manualelor digitale și al creșterii gradului de folosire a tehnologiilor informației și comunicațiilor. Parteneriatul presupune colaborarea părților în scopul de a sprijini accesul deschis la resurse educaționale și atribuirea de licențe deschise materialelor astfel create. Membrii coaliției vor coopera în vederea desfășurării unor activități de informare și promovare a producerii și utilizării de materiale educaționale, sub o licență deschisă, ce permite folosirea, distribuirea și adaptarea acestora, și își desfășoară activitățile în spiritul politicilor publice privind accesul deschis. Punerea în aplicare a *Memorandumului* se realizează prin orice modalitate convenită de părți, inclusiv prin desfășurarea de proiecte, evenimente, programe comune. Resursele educaționale deschise cuprind materiale pentru predare și alte materiale cu scop educațional, distribuite sub o licență care permite utilizarea, diseminarea și adaptarea lor.

Memorandumul de înțelegere a fost semnat de următoarele instituții: Ministerul Educației al Republicii Moldova; Institutul de Politici Publice; Programul Educațional PAS cu PAS; A.O. *IREX Novateca*; Institutul de Instruire în Dezvoltare *MillenniuM*; LED Moldova; AGIRo Moldova; Centrul Tehnologii Informaționale și Comunicaționale în Educație; Departamentul Științe ale Educației de la Universitatea de Stat din Moldova; Facultatea de Pedagogie a Universității Pedagogice de Stat *Ion Creangă* din Chișinău; Centrul Internațional de Studii și Oportunități Educaționale (ISCEO); Alianța Centrelor Comunitare de Acces la Informații și Instruire din Republica Moldova; Agenția de Inovare și Transfer Tehnologic (AITT) și A.O. Centrul de Resurse pentru Educație din Drochia.

3. POLICY BRIEF

INTRODUCERE

Dezvoltarea rapidă a TIC oferă noi oportunități și provocări pentru toate sferele activității umane. Educația nu este o excepție, integrarea acestora în domeniu constituind o provocare globală. Totuși, chestiunea *accesului* este deocamdată pe agenda zilei, fiind strâns legată de acoperirea financiară. Numeroase exemple relevă faptul că noile tehnologii contribuie, prin costurile lor ridicate, la sporirea decalajului dintre săraci și bogați, dintre rural și urban, dintre centru și periferii etc. Unul dintre răspunsurile cele mai recente și mai promițătoare la problema dată este *educația deschisă*, care presupune acces deschis și egal la educație, la *resursele educaționale deschise*, competențe digitale pentru profesori și elevi, transparentă și integritate în școli. Conceptul de *resurse educaționale deschise* (RED) este unul dintre rezultatele evoluției firești a interacțiunii dintre cele două ramuri – educație și TIC. Conform definiției propuse de UNESCO în anul 2002, *RED sunt resurse educaționale care pot fi utilizate și reutilizate de oricine în mod liber, fără restricții tehnologice, juridice și costuri*. Folosirea acestora în realizarea de programe publice reprezintă unul dintre principiile de bază ale buneii guvernări: ceea ce este produs pe bani publici ar trebui să fie disponibil pe larg publicului, în mod gratuit.

Reforma educației este o prioritate națională reflectată în mai multe documente de politici ale Republicii Moldova, inclusiv în *Strategia Moldova 2020*. Proiectul care vizează RED este în conformitate cu reformele educaționale, abordarea conceptului dat determinând un acces mai bun la o educație deschisă. Impactul așteptat este dezvoltarea practicilor utilizării și producerii RED în Republica Moldova, cu scopul de a include RED în politicile educaționale existente și viitoare. Actualmente, reforma desfășurată inclusiv cu sprijin internațional, accentuează relevanța competențelor digitale și a TIC în domeniu, în calitate de vectori majori fiind Codul Educației și *Strategia Educația 2020*, care stipulează: *a mări eficiența sistemului educațional, extinderea și diversificarea serviciilor educaționale prin dezvoltarea oportunităților oferite de tehnologia informației și a comunicațiilor*. Oricum, prerogative sunt mai multe decât realități: activitatea de producere a RED în Republica Moldova este în stadiu incipient, dar există importante oportunități și angajamente pentru viitor.

CONTEXT OFICIAL

Actualmente, Republica Moldova nu are un cadru legislativ pentru dezvoltarea și exploatarea resurselor educaționale deschise. Eforturi există în activitatea practicienilor din țară, dar numai recent s-a ajuns la necesitatea coagulării eforturilor prin constituirea *Coalitiei pentru Resurse Educaționale Deschise*. Se poate vorbi și de o preocupare la nivelul Ministerului Educației, dacă am fi să luăm în considerare

dorința de a iniția elaborarea manualelor digitale, promovate inclusiv de proiectul *Cadrul de Referință al Curriculumului Național*. Exemplele de mai jos descriu primele inițiative conexe RED, întrucât, momentan, nu există o practică RED definitorie în Moldova, ci doar inițiative și proiecte care au potențialul de a se transforma într-o mișcare conturată RED.

CADRUL LEGAL

Pe parcursul scurtei sale istorii ca stat independent și suveran, care a coincis cu saltul fantastic al TIC, autoritățile au adoptat mai multe documente reglatorii (legi, hotărâri de guvern) în domeniu. Le vom parcurge în mod secvențial, cronologic, demonstrând preocupările oficiale de durată.

Legea privind accesul la informație nr. 982-XIV din 11.05.2000 reglementează: a) raporturile dintre furnizorul de informații și persoana fizică sau juridică în procesul de asigurare și realizare a dreptului constituțional de acces la informație; b) principiile, condițiile, căile și modul de realizare a accesului la informațiile oficiale aflate în posesia furnizorilor de informații; c) drepturile solicitanților de informații; d) obligațiile furnizorilor de informații; e) modalitatea apărării dreptului de acces la informație.

Legea cu privire la informatică nr. 1069-XIV din 22.06.2000 stabilește – art.1: “principalele reguli și condiții de activitate în domeniul informaticii în Republica Moldova, drepturile și obligațiile statului, ale persoanelor juridice și fizice în procesul creării, administrării, utilizării și întreținerii sistemelor informatice, principiile și măsurile de asigurare a libertății și protecției datelor în sistemele informatice, dreptul de acces la serviciile informatice.”

Legea cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat nr. 467-XV din 21.11.2003 stabilește regulile de bază și condițiile de activitate în domeniul creării și dezvoltării infrastructurii informaționale naționale ca mediu de funcționare a societății informaționale din Republica Moldova; reglementează raporturile juridice care apar în procesul de creare, formare și utilizare a resurselor informaționale automatizate de stat, a tehnologiilor, sistemelor și rețelelor informaționale.

Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe nr. 139 din 02.07.2010 reglementează raporturile ce apar la crearea și valorificarea operelor literare, artistice și științifice (drepturi de autor), a interpretărilor, fonogramelor, videogramelor și emisiunilor organizațiilor de difuziune (drepturi conexe), precum și alte drepturi legate de activitatea intelectuală.

Legea cu privire la reutilizarea informațiilor din sectorul public nr. 305 din 26.12.2012 creează cadrul necesar aplicării Directivei 2003/98/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 17.11.2003 privind reutilizarea informațiilor din sectorul public.

Strategia Națională de dezvoltare a societății informaționale Moldova digitală 2020, aprobată prin Hot. Guv. nr. 857 din 31.10.2013, este orientată spre crearea condițiilor prin intervenția minimă a statului, dar cu efect maxim pentru dezvoltarea societății informaționale, concentrând eforturile pe trei piloni: 1) *Infrastructură și*

acces – îmbunătățirea conectivității și accesului la rețea; II) *Conținut digital și servicii electronice* – promovarea generării conținutului și serviciilor digitale; III) *Capacități și utilizare* – consolidarea alfabetizării și competențelor digitale, pentru a permite inovarea și a stimula utilizarea.

Parcurgând literatura de specialitate și documentele de politici, remarcăm că nu există o definiție universal acceptată a *conținutului digital*. De exemplu, o sursă îl definește ca orice informație disponibilă pe Internet (sau în alte rețele) pentru regăsire de către utilizator, inclusiv pagini web, imagini, muzică, documente audio și video, cărți, drivere și descărcări de software, precum și materiale de referință educaționale și de formare profesională.

La capitolul *eGuvernare*, atestăm **Concepția privind principiile datelor guvernamentale deschise**, în care este descrisă situația în domeniu: „În Republica Moldova, inițiativa datelor deschise a fost lansată în aprilie 2011, prin crearea *Portalului datelor guvernamentale deschise* (www.date.gov.md), în vederea promovării transparenței, a eficienței administrative, a responsabilității publice și a potențialului economic al reutilizării“. Inițiativa face parte din promovarea principiilor unui guvern deschis și reprezintă unul dintre pilonii **Programului strategic de modernizare tehnologică a guvernării (eTransformare)**, aprobat prin Hot. Guv. nr. 710 din 20.09.2011. Ideea unei administrații deschise a fost susținută prin Dispoziția Prim-ministrului nr. 43 din 29.04.2011, conform căreia instituțiile publice trebuie să plaseze lunar pe portalul datelor deschise câte 3 seturi de date și să le actualizeze pe cele existente. Întru valorificarea potențialului economic al datelor guvernamentale, s-a aprobat Legea nr. 305 din 26.12. 2012 cu privire la reutilizarea informațiilor din sectorul public, precum și Hot. Guv. nr. 886 din 8.11.2013 *Pentru aprobarea normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 305 din 26.12.2012 privind reutilizarea informațiilor din sectorul public*, care elimină barierele în accesarea și reutilizarea informațiilor publice. În acest context, se menționează că „în plan internațional, tot mai multe guverne adoptă inițiativa datelor deschise prin lansarea portalului datelor deschise sau prin adoptarea cadrului normativ relevant“.

În anul 2012, în cadrul Parteneriatului pentru Guvernare Deschisă, majoritatea țărilor au înaintat angajamente naționale în domeniul datelor deschise, iar în 2013 țările G8 au semnat Carta Datelor Deschise (Open Data Charter).

În aceeași ordine de idei, menționăm activitatea **Centrului de Guvernare Electronică** (eGovernment), fondată de Cancelaria de Stat, care are ca scop îmbunătățirea calității actului de guvernare prin aplicarea intensă a tehnologiilor informaționale și de comunicații. Funcțiile de bază ale acesteia sunt: planificarea strategică, managementul proiectelor și implementarea sistemelor TIC pentru Guvern; elaborarea *foii de parcurs* pentru dezvoltarea TIC în Republica Moldova, proiectarea infrastructurii de bază, dezvoltarea forței de muncă calificate și impulsivarea progresului tehnologic; promovarea *eTransformării* și creșterea gradului de utilizare a TIC de către cetățeni.

Guvernul Republicii Moldova a aderat la Parteneriatul pentru Guvernare Deschisă în anul 2012, implementând de atunci două planuri de acțiuni ce țin de transparență, date deschise și participare civică. În anul 2016, acesta a avut responsabilitatea, în calitate de

membru al acestei inițiative globale, să elaboreze și să prezinte al treilea plan de acțiuni pentru 2016-2017. Orice Plan Național de Acțiuni pentru o Guvernare Deschisă trebuie să fie co-creat împreună cu societatea civilă și alți actori interesați/relevanți precum mediul de afaceri, academic, cetățeni etc. **Centrul de Guvernare Electronică și Institutul pentru o Guvernare Deschisă** au lansat un apel către organizațiile societății civile, reprezentanții din sectorul privat, experții independenți etc. de a face parte din **Grupul de lucru pentru o Guvernare Deschisă**, care are rolul de mecanism de coordonare a agendei de guvernare deschisă, membrii acestuia fiind implicați la toate etapele de co-creare, implementare, monitorizare și evaluare a celui de-al treilea plan de acțiuni.

Republica Moldova, ca și România, este momentan activă în această mișcare, cu precădere prin traininguri și cursuri pentru învățământul preuniversitar și cel universitar, prin diferite evenimente naționale legate de resursele deschise create de profesori. Există și câteva comunități puternice în jurul temelor software liber, acces deschis, date deschise, licențe libere, care dezvoltă materialele RED și organizează evenimente pe acest subiect. Proiectele descrise mai jos împărtășesc în esență filozofia din spatele RED, singurul impediment major este că acestea omit, de obicei, să atribuie o licență deschisă materialelor create. O licență este un document care specifică ce poți și ce nu poți să faci cu o creație, fie că este vorba de un sunet, un text, o imagine sau materiale multimedia. *Din punct de vedere legal, totuși ne-atribuirea unei licențe, înseamnă în mod automat că opera este protejată de drepturi de autor.*

În *Strategia Educația 2020* regăsim: „Comunicarea la nivel de management școlar este dominată de metode clasice – adunări, scrisori pe suport de hârtie etc. Utilizarea TIC în managementul instituțiilor școlare ar permite eficientizarea timpului și micșorarea cheltuielilor. Totodată, ar permite transparentizarea procesului educațional și disciplinarea profesorilor prin crearea registrelor electronice, dezvoltarea și plasarea conținuturilor digitale și a temelor pentru acasă în format electronic pentru vizualizarea de către elevi și părinți, ar servi în comunitate drept exemplu pentru utilizarea eficientă a TIC”.

În *Codul Educației al Republicii Moldova (2014)*, în *Capitolul II. Formarea continuă a adulților*, art. 126. *Organizarea formării continue a adulților*, sunt stipulate la punctul 4 formele de organizare a formării continue a adulților: cu frecvență; cu frecvență redusă și la distanță. Astfel, atestăm oportunitatea oferită de cadrul legal pentru adulți de a realiza formarea continuă pe parcursul întregii vieți (lifelong learning) pe lângă formele tradiționale (cu frecvență și cu frecvență redusă) – și cea la distanță – permite motivarea atât a formatorului cât și a cursantului de a utiliza, distribui și chiar crea RED atât în procesul formării, cât și, ce este mai important, în procesul utilizării în cadrul activității de muncă în perioada de post-formare – lucru mai puțin luat în considerare de formele tradiționale de perfecționare a adulților.

În luna octombrie 2015, Ministerul Educației a anunțat dezbateri publice cu privire la aprobarea *Concepției manualului digital*, care prevede implementarea acestuia în învățământul preuniversitar în două etape: implementarea experimentală și implementarea la nivel național. Fiecare etapă va dura cel puțin patru ani. Potrivit

concepției, taxa de închiriere a manualelor va acoperi costurile de elaborare atât a manualului digital, cât și a celui tipărit. Profesorii aprobă inovația, dar au și unele rezerve. Și elevii salută inițiativa. Totuși, unii nu doresc să se despartă definitiv de manualele tipărite. Concepția manualului digital se regăsește în programul de dezvoltare a învățământului până în anul 2020.

În varianta de proiect a *Cadrului de Referință al noului Curriculum Național*, elaborată pe parcursul anului 2015, ca document de pionierat în politica curriculară, în Capitolul VI. *Curriculumul Național: documente operaționale*, la paragraful dedicat resurselor de predare-învățare, după manuale și materiale didactice, se oferă spațiu suficient pentru RED, care: „reprezintă materiale de predare și învățare disponibile gratuit pentru orice utilizator, fie că este vorba despre un profesor, un elev sau o persoană care se autoinstruiește. RED includ cursuri, module, programe, prezentări, sarcini de lucru, întrebări, activități în clase și laboratoare, materiale pedagogice, jocuri, simulări și multe alte resurse digitale din întreaga lume, urmate de explicațiile de rigoare la seturile multimedia și softurile educaționale”.

Standardele de competențe digitale pentru cadrele didactice din învățământul general (aprobat prin ordinul Ministerului Educației nr. 862 din 07.09.2015) includ, din spectrul larg de competențe digitale, pe cele strict necesare pentru realizarea activităților profesionale: acces la cele mai bune resurse și conținuturi educaționale; comunicare cu colegii, părinții și în cadrul rețelelor profesionale; efectuarea managementului activităților didactice prin instrumente digitale.

Standarde de competențe digitale ale elevilor din ciclul primar, gimnazial și liceal (ordinul nr. 862 din 7.09.2015) oferă o formulare explicită a competențelor digitale pe care trebuie să le formeze și să le dezvolte învățământul primar, gimnazial și liceal. Competențele digitale sunt sisteme integrate de cunoștințe, abilități, atitudini și valori, formate și dezvoltate prin învățare, care pot fi mobilizate pentru a identifica și rezolva problemele caracteristice ce apar în procesul acumulării, păstrării, prelucrării și diseminării informației cu ajutorul mijloacelor oferite de tehnologia informației și a comunicațiilor.” Competențele digitale odată formate, dezvoltate la elevi – îi fac colaboratori creativi ai cadrului didactic în utilizarea, distribuirea, dar mai ales alcătuirea RED. Este clar că aceste competențe în sine nu se pot forma și dezvolta și nu au importanță dacă nu au și o haină practică, o utilitate necesară prezentului educațional, dar și viitorului social și de muncă al elevului.

Standardele de competență profesională ale cadrelor didactice din învățământul general, aprobate în 2016, prezintă un sistem de referință important pentru auto-evaluarea nivelului de performanță al cadrelor didactice, reprezentând cerințele de bază pe care trebuie să le demonstreze cadrul didactic, mereu deschis și motivat spre dezvoltare profesională și atingerea de performanțe superioare. Standardele se referă la funcțiile didactice prevăzute în art. 53, p. 3-6 al Codului Educației. Astfel, la Domeniul de competență 2. MEDIUL DE ÎNVĂȚARE, Standardul *Cadrul didactic asigură un mediu de învățare dezvoltativ*, regăsim indicatorul 2.1. – Creează un climat relațional de încredere, solidaritate și respect, bazat pe principiile echității și ale toleranței, cu descriptorul *Aplică în procesul educațional mijloace oferite de tehnolo-*

gia informației și a comunicațiilor într-un mod responsabil și etic. În acest context, RED pot fi unele dintre resursele digitale care pot facilita activitatea cadrului didactic în realizarea eficientă a standardului dat.

Hotărârea de Guvern nr. 193 din 24.03.2017 pentru aprobarea *Regulamentului cu privire la formarea continuă a adulților* prevede strategia dezvoltării la adulți a competențelor-cheie și, în primul rând, a celor digitale, lucru foarte important în Era Informatizării. Participarea adulților la utilizarea corectă, modificarea, crearea RED contribuie în mod substanțial la dezvoltarea competențelor digitale.

Printre resursele informaționale în format digital se impune **Biblioteca Națională Digitală Moldavica** (BND Moldavica), care oferă pentru prima dată acces integrat la moștenirea culturală scrisă (cărți, manuscrise, tipărituri vechi și rare etc.) și deschide noi căi de explorare a patrimoniului cultural național. BND Moldavica este concepută ca o bază centrală de full-texte ale documentelor patrimoniale incluse în Registrul Programului Național *Memoria Moldovei*, accesibilă gratis pe site-ul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, și, în același timp, ca un serviciu Web de asigurare a accesului integrat la copiile digitale ale documentelor patrimoniale neincluse în Registru, dar disponibile pe serverele bibliotecilor și ale altor instituții deținătoare de fonduri patrimoniale.

În învățământul universitar din Republica Moldova, se folosește pe larg platforma **Moodle** (*Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment*) – un software liber, o sursă deschisă de învățare; cunoscut și ca un sistem de management al cursului, sistem de management al învățării sau ca un spațiu virtual de învățare. Din octombrie 2010, are o bază de 49 953 de utilizatori înregistrați și site-uri verificate; servește 37 mln de utilizatori în 3,7 mln de cursuri. **Rețeaua EDU Moodle Moldova** oferă liceelor de la noi oportunitatea de a folosi gratuit platforma eLearning Moodle în scopuri educaționale.

Vom trece în revistă principalele avantaje și perspective pentru resursele educaționale, având ca reper studiile și practicile din alte țări:

Creșterea interesului comunității față de educație. Absența din viața școlii a comunității este unul dintre principalele motive de îngrijorare pentru profesioniști. Lucrurile se văd ușor diferit din cealaltă perspectivă: „Ce legătură are școala cu viața?” – o întrebare retorică auzită adesea în rândurile membrilor comunității. Indiferent de faptul cum formulăm problema, constatăm o distanțare continuă între școală și educație. Într-o oarecare măsură, dificultatea este provocată de lipsa de informații despre cele întâmplate în școală – un punct în care folosirea RED poate să aducă beneficii.

Stimularea inovației. Inovația este motorul creșterii economice în societățile dezvoltate. Unul dintre avantajele folosirii RED, în contextul promovării unor politici de acces deschis la rezultatele cercetărilor, este stimularea inovației prin acces larg la cunoaștere. Țările în care accesul deschis și RED sunt intens promovate și utilizate au devenit campionii inovației și gazdele celor mai puternice universități din lume (SUA, Japonia, Marea Britanie etc.). Cu cât vom amâna mai mult intrarea în paradigma accesului liber, cu atât va crește mai mult diferența de viteză a inovației între Republica Moldova și țările dezvoltate.

Cost scăzut. Utilizarea RED are un cost destul de mic. De fapt, este mai mult o schimbare de mentalitate decât de alocare a resurselor, atunci când vorbim de sistemul public

de educație. Statul creează sau achiziționează constant resurse educaționale. Profesorii se implică în producerea acestora, întrucât așa o cere meseria. E vorba deci de doi factori: voința politică și viziunea prin care tot ceea ce se obține din bani publici să aibă caracter deschis, iar creatorii de resurse să fie stimulați să le partajeze. Totuși, trebuie de ținut cont de costul pe termen lung. Investiția în resurse educaționale presupune nu numai costul de producție, ci și costuri de utilizare, formare continuă, comunicare permanentă. Nici acestea nu sunt costuri ridicate, dar trebuie luate în calcul de o viziune pe termen lung. Lucrurile pot fi diferite pentru operatorii privați.

În aceeași ordine de idei, nu ar fi corect să nu ne referim și la unele riscuri, principalele temeri și răspunsurile posibile la ele.

Prioritate relativ redusă a subiectului în ansamblul reformei în educație. Reforma în educație se axează pe resursele umane, incluzând pregătirea inițială, formarea continuă, recrutarea, evaluarea, salarizarea și celelalte aspecte. Educația poate fi de calitate doar cu profesori buni. E nevoie de revigorarea curriculumului, de bază materială, de standarde de calitate enunțate și aplicate. Nu regăsim RED în această listă de lucruri cu adevărat importante. RED reprezintă un subiect transversal: contribuie și la calitatea resurselor umane, și la îmbunătățirea curriculumului, și la accesul la educație. Cheltuielile pentru RED sunt reduse, iar efectele se văd relativ repede. Nu există niciun risc, întrucât investiția este minimală și nu afectează celelalte programe. Folosirea RED nu va avea impactul unei îmbunătățiri semnificative a resurselor umane în educație, dar va fi un beneficiu net ce nu poate fi neglijat.

Este imposibil să controlezi calitatea RED în paradigma unei agenții unice de control a calității. Totuși, resursele deschise sunt parte a unei paradigme noi, în care calitatea poate fi controlată și altfel decât prin proceduri și inspecții venite de sus în jos.

Nu există un model de business viabil bazat pe RED. Pentru multe tipuri de resurse deschise, nu a fost descoperit încă un model de afacere care să aducă un profit sigur furnizorului. Totuși, marile universități au reușit să integreze cursurile deschise în planurile de afaceri, acoperind costurile din beneficiile de imagine și din atragerea de clienți (studenți) către serviciile clasice (cursuri acreditate, programe universitare). O universitate mică are puține șanse de a face același lucru și trebuie să găsească metode inovative de a crea o afacere din RED. De notat că ne referim, în primul rând, la politicile publice bazate pe RED. Aceste resurse au fost deja plătite din bani publici (chiar și atunci când au fost produse de actori privați, cum este cazul manualelor sau al platformelor educaționale) și nu există nici o justificare etică sau legală a cerinței de a fi sursă de profit; ele devin bunuri publice. Existența unui model de afaceri bazat pe contracte publice (precum o editură care trăiește aproape exclusiv din piața manualelor școlare) este o anomalie de sistem ce ar trebui corectată. Persistă problema aglomerării pieței educaționale cu produse gratuite, rezultate din proiectele publice, ceea ce ar lăsa prea puțin spațiu actorilor privați. Aceasta nu este însă o problemă în sine: de fapt, ne dorim acces gratuit la educația de calitate. În schimb, va rămâne un spațiu larg pentru inovație: doar antreprenorii ce vor avea inteligența să creeze produse cu adevărat valoroase își vor găsi un loc binemeritat pe această piață.

CONCLUZII

Digitalizarea resurselor educaționale este inevitabilă, aceasta prezentând oportunitatea de a forma un context bogat de identificare a resurselor, precum și un start solid pentru cei care doresc să le îmbogățească. *De ce resursele ar trebui să fie și deschise, nu doar digitale?* Întrucât avantajele utilizării RED, cu precădere în învățământul public, sunt mai mari decât costurile asociate riscurilor potențiale. Concluzia cea mai importantă ține de **accesul la educația de calitate pentru un număr mai mare de persoane**. Este avantajul cel mai vizibil, care vizează gratuitatea accesului. Unul dintre principiile de bază ale educației este echitatea: dorim ca oricine, indiferent de clasa socială, să aibă acces la educația de calitate. În practică, suntem departe de acest deziderat. Șansa unui copil născut în mediul rural de a ajunge la universitate este de zece ori mai mică decât a unuia dintr-un oraș mediu sau mare. Dacă urmărim cum sunt distribuite rezultatele la bacalaureat și examenele naționale, ne dăm seama că există *școli bune și școli slabe*. Universalizarea accesului la cursuri este un pas important, dar nu singurul, din perspectiva RED. Factorul esențial într-o școală sunt profesorii, iar RED prezintă un canal de transfer direct și rapid de expertiză de la profesorii cu experiență mai mare la cei cu experiență redusă. Imaginați-vă un profesor debutant care trebuie să producă singur toate aceste resurse pentru clasa sa dintr-un sat oarecare; dar și unul care are acces imediat la o bogată bază de date cu resurse deschise elaborate de colegi de-a lungul timpului. Pentru binele copiilor noștri, al doilea model este cel pe care îl căutăm.

O altă concluzie ține de **creșterea calității educației prin evaluarea de către colegi (peer-evaluation)**. Unul dintre argumentele împotriva RED este cel al absenței standardelor de calitate. Cum să ne asigurăm că o resursă este *bună*, dacă nu avem un arbitru, o agenție independentă care să o evalueze și să o acrediteze? Vom arăta că, pe termen lung, acest aparent dezavantaj se transformă într-un uriaș avantaj. Evident, nu e fezabil să avem o agenție capabilă să administreze multitudinea de resurse produse; o astfel de cale nu ar face decât să îngroape subiectul. Atunci când alegeți o carte sau un film, vă interesați de punctele de vedere ale criticilor, dar și ale altor cititori. În orice domeniu există forumuri și pagini de *testimoniale*, opinii ale unor oameni care au încercat acele servicii sau produse. Chiar și în cazul unor comunități spontane, precum *didactic.ro* sau *calificativ.ro*, observăm o participare bună, voluntară, care conduce la validarea unor resurse prin contribuțiile membrilor. Este un mecanism prin care, pe termen lung, se obțin rezultate remarcabile în domenii ca: dezvoltarea și îmbunătățirea curricula, a materialelor didactice; desfășurarea cursurilor de formare continuă; elaborarea unor tehnici avansate de predare-învățare; găsirea unor modalități eficiente de evaluare etc.

RECOMANDĂRI

OPȚIUNI ȘI OPORTUNITĂȚI PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

Experții din alte țări recomandă mai multe opțiuni. Reiterăm trei dintre ele: a) să se lase lucrurile să se dezvolte firesc, să se continue investițiile în digitizare, mai ales în

infrastructură; comunitățile să se organizeze și să creeze (sau nu) resurse deschise; b) să se accelereze procesul, stimulând prin măsuri de politică publică crearea și utilizarea RED; c) să se forțeze o trecere rapidă de la resursele tradiționale la RED prin investiții majore și legislație specifică. Dintre aceste opțiuni, o recomandăm pe a doua, cea de echilibru. Republica Moldova trebuie să adopte un ritm rapid de creștere, cel puțin mai rapid decât al economiilor dezvoltate, pentru a atinge obiectivul egalării acestora. Este greu de realizat acest obiectiv, fără a rata noi oportunități de creștere a inovării și de investiții inteligente în capital uman. Pe de altă parte, forțarea unei mișcări este un joc riscant. Miza este ridicată, iar beneficiul potențial poate fi foarte mare. Republica Moldova poate omite etape și găsi nișe în care să devină un performer deosebit. Însă riscurile asociate sunt mari și au un impact major. Trecerea rapidă către digital (deschis sau nu) poate mări diferențele de acces la educația de calitate, ceea ce înseamnă *rămânerea în urmă* a unei bune părți a cetățenilor. Pe termen lung, acesta impune un cost insurmontabil. Opțiunea de mijloc, accelerarea procesului, se bazează pe trei principii importante: **complementaritate** (resursele digitale și cele tradiționale coexistă și se completează reciproc); **deschidere** (resursele digitale create din fondurile publice vor fi deschise, va fi stimulată elaborarea acestora – astfel, pot fi potențate toate avantajele RED și minimizat pericolul extinderii *prăpastiei digitale*); **diversificare** (investițiile vor fi diversificate inteligent, accentul fiind trecut de la infrastructură la prioritatea resurselor și practicilor deschise, mediului deschis de învățare – această schimbare de strategie trebuie realizată cât mai repede).

PLANIFICAREA STRATEGICĂ

Recomandăm reorganizarea liniilor strategice de dezvoltare într-o formă care să se muleze pe comunicarea electronică și să permită integrarea cu inițiativele Ministerului Educației: 1) *asigurarea infrastructurii TIC în școli*; 2) *stimularea dezvoltării unui mediu propice educației deschise* (dezvoltarea competențelor digitale ale elevilor, studenților și profesorilor și sprijinirea activă a tuturor actorilor – profesori, școli, universități, mediul privat – în a deveni creatori de resurse digitale și a incorpora TIC în toate activitățile); 3) *dezvoltarea și utilizarea de resurse educaționale deschise* – se va referi la conținutul educației. RED reprezintă o preocupare-cheie la nivel european. În acest context; este utilă cooperarea cu România, care are șansa să fie în avangarda europeană, cu beneficiile ce decurg din această poziție. E salutară promovarea stimulării accesului deschis la rezultatele cercetărilor finanțate din fondurile publice (elemente-cheie pentru susținerea inovării) și sprijinirea furnizorilor de educație de a include în mod sistematic RED în activități, inclusiv prin reglementarea corespunzătoare a domeniului drepturilor de autor și promovarea licențelor deschise; 4) *asigurarea elncluziunii prin dezvoltarea de competențe digitale*, ca element integrator al tuturor direcțiilor strategice. Reformulate astfel, direcțiile strategice corespund programelor operaționale. Recomandăm reformularea titlului acestor programe după același model, pentru a le face mai cuprinzătoare din perspectiva activităților acceptate. Strategia nu specifică alocarea fondurilor pe cele trei programe operaționale. Ne exprimăm speranța că va exista o alocare consistentă către

mediu (OLE) și conținut (RED) și nu doar către infrastructură. În ceea ce privește Strategia *Educația 2020*, aceasta cuprinde unele măsuri relevante. Principala recomandare este implementarea cu prioritate a acestor măsuri. De asemenea, recomandăm ca accesul deschis să devină o temă transversală a strategiei. Principiul trebuie să fie că orice resursă produsă din fonduri publice trebuie să aibă statut explicit deschis. Acest lucru va stimula atât crearea RED, cât și dezvoltarea unui mediu propice educației deschise.

MĂSURI CONCRETE

1. Biblioteca școlară virtuală

Deși avem un instrument legal avansat conceptual, este de neînțeles de ce nu îl folosim. Elaborarea și adoptarea metodologiilor de implementare ar trebui să fie o prioritate imediată a Ministerului Educației. Indiferent de terminologie și de tehnologia produsului final, este important să se țină cont de prevederile explicite cu referire la drepturile de proprietate intelectuală și accesul liber la resursele disponibile în bibliotecă.

2. Licențe libere

Din majoritatea documentelor strategice lipsește preocuparea pentru respectarea legislației cu privire la drepturile de autor. Acest lucru conduce la o vulnerabilitate a instituțiilor publice, deoarece, atunci când comandă unor furnizori producerea de resurse, nu au la dispoziție instrumente conceptuale și legale pentru a impune accesul deschis la produsele finale. Este important ca statul moldovenesc să își creeze propria politică de licențiere a produselor și serviciilor. Ministerul Educației poate prelua leadership-ul acestui proces, în calitate de principal creator de conținut, cu sprijinul tehnic al Centrului de Guvernare Electronică (eGovernment).

3. Manuale deschise

Deocamdată avem doar manuale în varianta PDF (http://www.ctice.md/ctice2013/?page_id=1690). Pe viitor, manualele digitale trebuie să fie și deschise, toate componentele lui. Alături de publicarea sub o licență liberă, orice aplicație inclusă în manual ar trebui să fie independentă de sistemul de operare și *open source*, ceea ce va permite reutilizarea sa fără restricții. În acest context, ministerul ar trebui să aibă în vedere și o posibilă schimbare de abordare, prin care să separe partea de creație de cea de producție și distribuție. Astfel, se va putea obține flexibilitatea necesară pentru a asigura și deschiderea, și complementaritatea acțiunilor.

4. Planificare inteligentă

Măsurile trebuie luate repede, dar nu în pripă, pentru a evita capcanele unor acțiuni entuziaste, însă insuficient cumpănite. Enumerăm principalele puncte de urmărit:

- *Extinderea consultării în afara cercului tradițional.* Am constatat tendința Ministerului Educației de a se consulta prioritar (uneori exclusiv) cu actorii tradiționali (profesori, funcționari) și doar uneori cu societatea civilă. Paradigma digitală și cea a deschiderii crește importanța altor actori, mai ales din mediul de afaceri, dar și din comunitate. Nu în ultimul rând, este necesară cooperarea

mai bună cu instituțiile din zona TIC. Din cele observate mai sus, corelarea între cele două strategii sectoriale relevante este destul de slabă, ceea ce creează obstacole suplimentare nedorite.

- *Comunicare publică permanentă.* În orice schimbare de paradigmă sprijinul tuturor actorilor și al publicului este esențial pentru succes.
- *Evitarea dependenței de furnizori.* Lucrul cu un singur furnizor sau cu un grup limitat de furnizori poate duce la costuri mari pe termen lung și la imposibilitatea de a evita *închiderea* sistemului, ceea ce ar fi opusul obiectivelor stabilite. Procedurile inteligente de achiziții publice, care combină criteriile de calitate și cost, și mai ales filozofia accesului deschis (inclusiv la surse și date brute), sunt instrumentele-cheie în această direcție.
- *Formare continuă și sprijin permanent.* Crearea RED nu garantează utilizarea lor. Este necesară o investiție în formarea continuă, asociată introducerii noilor metode. Acest lucru face parte din efortul de a crea un mediu propice pentru educație deschisă.
- *Adaptarea legislației și metodologiilor.* Deși cele mai multe dintre normele existente au fost concepute pentru o lume bazată pe hârtie, încercarea de a le aplica la contextul digital poate conduce în unele cazuri la blocaje sau poate genera noi probleme. Este utilă și necesară o revizuire a legislației și a procedurilor, inclusiv a celor pentru achiziții. Un anumit cadru legislativ există – *Legea cu privire la informatică; Legea privind accesul la informație; Legea cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat; Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe.*
- *Anticiparea schimbării.* TIC este sfera cu cea mai rapidă rată de înnoire. Anticiparea schimbării (tehnologie, conținut, tendințe, piață, standarde) trebuie inclusă în orice strategie din domeniu. Progresul tehnologic poate schimba oricând prognozele de cost sau modelul de dezvoltare propus. Materialele produse conform standardelor unui anumit producător pot deveni *învechite*, cerând actualizări costisitoare. Standardele deschise și licențele libere sunt de ajutor pentru a limita riscurile și costurile asociate schimbării.
- *Planificare bugetară pe termen lung.* Chiar și în cazul investițiilor tipice în infrastructură, există o tendință de focalizare pe costul imediat de achiziție, care include și mentenanță în garanție, ignorând costurile de utilizare. Multe din recomandările de mai sus (formare, comunicare, adaptare, anticiparea schimbării) implică costuri pe termen lung.

Informații despre licența materialului și modul de citare. Materialul este pus la dispoziție sub licența Creative Commons Attribution 4.0. Oricine este invitat să utilizeze, descarce, distribuie, copieze, adapteze și modifice materialul cu menționarea sursei. Autorii care au contribuit la realizarea lui sunt: *Viorica Goraș-Postică, Valeriu Gorincioi, Rima Bezede, Ovidiu Voicu (România).*

4. RESURSE EDUCAȚIONALE DESCHISE: CONCEPTE ȘI PERSPECTIVE INTERNAȚIONALE

Resursele educaționale deschise au devenit o provocare deosebită pentru domeniul pe care îl reprezentăm și le considerăm a fi de un real folos, dacă nu chiar iminente, pentru actorii de toate generațiile.

La nivel internațional, s-au impus o sută de abrevieri în limba engleză, care acoperă domenii-cheie, precum: OA – Open Access/acces deschis/liber la publicații, în principal cele rezultate din granturi publice; OE – Open Education/educație deschisă; OS – Open Science/știință deschisă; OD – Open Data/date deschise, inclusiv publice, publicate în format deschis și sub licență deschisă; OH – Open Heritage/patrimoniu deschis, colecții de artă; OER – Open Educational Resources/resurse educaționale deschise/RED; CC – Creative Commons/licențe libere. Toate aceste concepte se circumscriu, în mare, *societății deschise/Open Society*, definită de filozoful austriac K. Popper drept una în care “indivizii se confruntă cu decizii personale.” Într-o asemenea societate, deciziile politice pot fi luate în mod rațional, în urma unor discuții argumentate. Popper identifică câteva principii importante ce stau la baza unei societăți deschise: *umanitarismul* – compasiunea pentru semeni; *individualismul* – indivizii sunt mai importanți decât grupul sau statul din care fac parte. Drepturile individuale nu vor fi sacrificate în favoarea intereselor de stat sau de grup; *egalitarismul* – indivizii trebuie să fie egali în fața legii, iar legea trebuie să nu discrimineze indivizii după apartenența la un grup sau altul; *protecționismul* – funcția principală a statului ar trebui să fie protejarea indivizilor împotriva abuzurilor care ar putea veni din partea unor indivizi mai puternici sau mai bine înarmați decât alții și *contractualismul* – statul ar trebui să funcționeze ca o înțelegere între indivizi care își garantează reciproc drepturile și libertățile [11].

Resursele educaționale deschise presupun, în mod comun, accesul liber, tehnic și legal, la conținut, inclusiv la codul sursă, al profesorilor, elevilor, studenților, cercetătorilor capabili să lucreze cu acest conținut și mediu, care să stimuleze plener activitățile date, de la infrastructură la valori. Principiile care fundamentează existența și funcționalitatea lor includ: conținutul liber; competențe pentru profesori și elevi – digitale și culturale; transparență și integritate în educație.

După cum afirmă experții, sistemul educațional deschis caută să înlăture barierele din calea accesului la educație, punând accentul deopotrivă pe calitate și echitate; folosește preponderent resurse educaționale deschise; este conectat la tehnologie și, prin tehnologie, la lumea modernă și are în centru competențele digitale; se îmbunătățește permanent prin analiză și evaluare; folosește eficient și transparent resursele – toate acestea conformându-se și prevederilor Codului Educației al Republicii Moldova.

Beneficiile educației deschise, recunoscute la scară mondială, sunt: echitatea – acces mai ușor la resurse indiferent de situația materială; calitatea, asigurată inclusiv prin *peer-evaluation* și mentorat; comunitatea de învățare, formată din elevi, părinți,

profesori; competitivitatea prin inovație și eficiență, prin transparență și integritate.

Conținuturile RED se pot regăsi/dezvolta prin crearea Bibliotecii școlare virtuale, portalul național de resurse educaționale deschise, în manualele digitale și deschise; prin licențele deschise/libere/CC pentru educație. Toate acestea pot deveni realitate în fiecare țară, prin stimularea creatorilor de resurse educaționale deschise în baza unor mecanisme asociate utilizării fondurilor comunitare, prin pregătirea permanentă a profesorilor pentru TIC și utilizarea și producerea de RED, dar și prin dezvoltarea intensivă a competențelor digitale la elevi și studenți.

RED favorizează mediul educațional deschis prin continuarea investițiilor în infrastructura TIC în școli, cu obiectivul *Internet în fiecare clasă*; prin îmbunătățirea cunoașterii domeniului *educație* și informarea permanentă a publicului, inclusiv prin date deschise; prin crearea școlii deschise, caracterizată de transparență și integritate, cu accent pe participarea comunității la luarea deciziilor în școală. Ca resursele educaționale deschise să fie promovate și create în mod intensiv și extensiv, printre așteptările prioritare față de guverne, afirmate la nivel mondial, regăsim: documente strategice de susținere și promovare, planuri realiste de acțiune, care să includă ținte și obiective concrete, măsurabile, proiecte-pilot pentru implementarea acestor principii, dar și resurse financiare, bineînțeles. De la comunitățile de cercetare, reprezentate de instituțiile publice, se așteaptă politici instituționale pentru acces deschis, inclusiv depozite proprii, iar de la cercetători – publicare voluntară, participare la dezbateri publice.

În mod rezumativ, situația actuală în Europa, la capitolul RED, este favorizată de politicile avansate de *date deschise*, *acces deschis* și *patrimoniu deschis*, de perfecționări importante pe toate domeniile. În plus, unele state (sau unele instituții cu sediul în acele țări) sunt printre lideri în dezvoltarea politicilor deschise. Conform Raportului Global al Barometrului de Date din 2014, Marea Britanie este liderul global la compartimentul *politicile datelor deschise*, acumulând un scor perfect pentru disponibilitate, implementare și impact. Sunt încă patru țări europene în top 10 al indexului: Franța, Danemarca, Olanda și Suedia. Sistemul european de evaluare de maturitate privind datele deschise din 2015, care a fost desfășurat printre statele membre UE, arată că 71% dintre aceste cinci țări au o politică de date deschise; 57% din țări au politici dedicate.

Unele aspecte politice europene, care au devenit deja istorie, merită a fi menționate în mod special: de exemplu, Comisia Europeană a introdus propria politică de date deschise, începând cu decizia Comisiei din 2011 asupra reutilizării documentelor. Datele Uniunii Europene au devenit disponibile, din 2011, pe portalul european de date deschise. De asemenea, Comisia susține dezvoltarea unui cadru legal pentru reutilizarea datelor deschise în statele membre prin Directiva 2013 cu privire la reutilizarea informației din sectorul public, care instituie un cadru comun legal nu doar pentru date deschise, dar și pentru documentele publice înțelese în sens larg. În 2014, Comisia Europeană a publicat *Orientări pentru licențele standard recomandate, seturi de date și tarifarea pentru reutilizarea documentelor*. Deși documentul nu are caracter obligatoriu pentru statele membre,

acesta asigură o ghidare amănunțită vizând utilizarea notificărilor standardizate pentru sursele non-copyright și licențele libere Creative Commons sau Creative Commons Zero Public Domain Dedication în cazul lucrărilor cu drept de autor. Întrucât orientările sunt legate de o definiție foarte largă a documentelor incluse în regulamentul Sectorului European Public de Informație, acestea pot fi aplicate la fiecare tip de resurse publice sau finanțate public. În Uniunea Europeană, politicile deschise în domeniul științei și al cercetării au fost primele politici deschise dezvoltate. În 2008, a fost inițiat un program-pilot de acces deschis în cadrul celui de-al VII-lea Program-cadru pentru Cercetare și Dezvoltare în Tehnologie, o sursă majoră de finanțare a cercetărilor, cu un buget de peste 50 bln EUR. Experimentul a fost aplicat pentru jumătate din temele celui de-al VII-lea Program-cadru (aproximativ 20% din buget). Este important ca cercetătorii care au obținut granturi pentru cercetări să depoziteze publicația sau manuscrisul final într-un depozit cu acces deschis. A fost permisă o perioadă de embargo de 6 luni (12 luni pentru științele sociale și umaniste). Experimentul a făcut uz de o infrastructură de depozit dezvoltată semnificativ și a stipulat folosința depozitului instituțional sau tematic al cercetătorului. Un depozit orfan de nivel european a fost creat pentru a păstra conținutul atunci când nu sunt accesibile alte depozite.

Politica pentru acces deschis și pilotul deschis de cercetare a datelor stabilesc cazuri importante vizând cele mai bune practici și puncte de referință pentru eforturile științifice deschise în Europa. Dar raza de acțiune practică a acestei politici depinde de numărul granturilor în cercetare oferite unui anumit stat membru. Impactul politicii va afecta în special statele cu o capacitate înaltă pentru a desfășura activități de cercetare. În mai 2016, dezvoltarea politicilor de acces deschis a fost recomandată de Consiliul Uniunii Europene, între timp atenția politicii pe continent schimbându-se de la *accesul deschis* spre un concept mai larg de *știință deschisă*, care include în particular date deschise ale cercetărilor. Reprezentanți ai guvernelor membre apelează la Comisie și la statele membre ca să dezvolte politici în conformitate cu dispozițiile *accesului deschis* în cadrul strategiei *Orizont 2020*. Un astfel de angajament din partea guvernelor naționale, sperăm, se va traduce cu succes în dezvoltarea ulterioară a politicilor de știință deschisă în Europa.

Drept bune practici, ca exemplu relevant, putem oferi cazul Poloniei, unde, asemeni multor altor țări, sarcina achiziționării manualelor școlare este asumată de părinți, iar costurile variază între 60 și 120 de euro. Această stare de lucruri a crescut presiunea politică, fapt ce a sporit interesul pentru manualele deschise. Ministerul Educației din această țară a estimat o economie de 24 de milioane de euro în primul an al aplicării politicii, salvându-se aproape 168 de milioane de euro până în 2020. Costurile de producție pentru manualele deschise vor fi suportate din fondurile destinate anterior subvenționării achiziției de manuale școlare pentru familiile cu venituri mici. În Polonia, ca și în România, activează o *Coalțiție pentru educație deschisă* (KOED) [12].

Prezintă interes la nivel internațional și situația RED din Africa, unde 22 de țări dispun de acces deschis la documentele de politici publice; 4 țări sunt implicate în pro-

iecte continentale pentru dezvoltarea datelor deschise, a RED, a acordării licențelor libere (Kenya, Ghana, Etiopia, Nigeria). Africa de Sud este lider în domeniu, inclusiv la RED; în 2017, la Cape Town, va avea loc Conferința Globală RED. Partenerii de dezvoltare ajută foarte mult în această direcție, fiind inițiate numeroase proiecte, inclusiv prin programul continental SPARK Africa.

Asia este continentul cu cele mai mari și numeroase provocări privitoare la RED, din cauza diversității geografice și etnice, cu populația sa numeroasă și cele 800 de limbi și dialecte vorbite. Mișcarea pentru date deschise și acces deschis a început înainte de anul 2000, în diverse țări, în fază incipientă fiind Mongolia. Licențele libere însă există în puține state. Un exemplu impresionant îl reprezintă Taiwanul, prin accesul oferit la date deschise nu doar la nivel național, ci și internațional. Un alt exemplu relevant, la scară mondială, este megaproiectul Japoniei cu referire la *știința deschisă*. S-au creat aici și consorții pentru educația deschisă și parteneriate între mai multe țări, inclusiv la inițiativa Singapore, Coreii de Sud etc. Politicile Indiei, de asemenea, sunt foarte sensibile la capitolul dat, inclusiv grație accesului larg la date și a necesităților de instruire la distanță în învățământul superior.

Ar fi curios să caracterizăm foarte succint și situația RED din America Latină, care totuși nu poate fi considerat teritoriu al politicilor deschise, inclusiv deoarece la capitolul dat sunt foarte puține acte legislative. Din cauza lipsei crase de manuale și a cererii enorme pentru acestea, chiar și în universități, manualele se xerocopiază în masă (fenomen numit de occidentali *piraterie*), or, cele în uz revin în proporție de 1 la 50 de studenți, astfel devenind potențială oportunitatea pentru RED. Dezbaterile pe tema RED sunt într-o fază incipientă, există multe confuzii și neclarități. Deși site-urile ministerelor din multe țări au fost create din bani publici, multă informație nu este accesibilă publicului larg.

În America de Nord, inclusiv în SUA, domeniile datelor deschise, inclusiv al politicilor publice deschise au cunoscut o dezvoltare accelerată în 2009, apoi în 2013, odată cu interesul pentru promovare și susținere manifestat de administrația Obama. În 2013, Casa Albă a alocat sume mari pentru oferirea de date deschise. În 2015, Departamentul SUA al Muncii, primul din lume, a adoptat un set de formulare deschise pentru politica de licențiere liberă a lucrărilor cu copyright. Pentru perioada 2016-2017, s-a aprobat Planul de Acțiuni pentru guvernare deschisă la nivel național, statele cu cele mai avansate politici și practici RED fiind: California, Connecticut, Dakota de Nord, Oregon, Texas și Washington.

În Canada, în 2011 a fost aprobat *Portalul de date deschise*; în 2014 a fost lansată directiva de stat pentru politica datelor deschise, recunoscută pe plan internațional pentru leadershipul eficient al educației deschise la nivel regional. De asemenea, au fost elaborate și licențiate 150 de manuale deschise, accesibile pentru 15.000 de studenți, la 40 de discipline de top, economisindu-se, astfel, 1,8 bln CAD – dolari canadieni (proiect British Columbia).

Printre liderii mondiali de politici deschise (Top 10) figurează Argentina, Bolivia, Chile, Franța, Kârgâzstan, Noua Zeelandă, Polonia, Coreea de Sud, Tanzania și Uru-

guay. Cel mai relevant pentru noi rămâne totuși cazul României, unde: experții în domeniu recunosc că există transparență și date deschise în educație; s-a creat Biblioteca școlară virtuală și mai multe manuale deschise; se recunoaște și accesul deschis la rezultatele cercetărilor finanțate din fonduri publice, la activarea și popularea platformei pentru publicarea tezelor de doctorat (DOCT) și extinderea ei la lucrări de licență și masterat. *Ghidul de bune practici Resurse Educaționale Deschise* este o lucrare de referință, la fel ca și numele expertului-cheie Ovidiu Voicu [Cf. 5, 7, 9].

În contextul prezentat se înscriu și actualitățile din Republica Moldova, cu Portalul guvernamental al datelor deschise (<http://www.date.gov.md/> din aprilie 2011) și locul 22 în clasamentul Global Open Data Index 2015. Astfel, comparativ cu anul 2014, Moldova a urcat 21 de poziții în topul mondial al datelor deschise. Clasamentul presupune o metodologie care evaluează seturile de date deschise disponibile în 122 de țări din întreaga lume. Bugetele a circa 900 de autorități publice locale din Republica Moldova vor putea fi monitorizate on-line, datorită unui portal de date deschise, lansat la 21 ianuarie 2016, de către Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”. Merită a fi menționate: pagina RED națională (www.red.prodidactica.md), creată în cadrul proiectului *Educația deschisă în Moldova: aici și acum!*, fazele I și II; Coaliția RED MOLDOVA; rubrica tematică în revista *Didactica Pro...* (nr. 3 (91) 2015), materiale informative și RED în alte numere; colaborarea cu Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, dar și cu alte țări, inclusiv România, Polonia; disponibilitatea pentru publicarea pe site-ul sus-numit a resurselor educaționale deschise în continuare.

Printre provocările europene recente, care ne vizează în mod direct, este și programul *Orizont 2013 – Învățământ superior*, în care se accentuează că impactul și utilizarea RED vor crește în viitorul imediat. Raportul arată, de asemenea, că utilizarea TIC în educație, precum și a RED, trebuie să devină, în cel mai scurt timp posibil, un fenomen de masă. Pawlowski sugerează, cu privire la educația deschisă 2030, la nivel acțional: să se creeze un inventar al RED și al practicilor educaționale deschise, în colaborare cu instituțiile și stakeholderii naționali și instituționali; să se integreze comunitățile existente în întreaga Europă; să se integreze curricula; să se înființeze rețele regionale; să se elaboreze programe cu implicare globală; să se realizeze politici în domeniul resurselor educaționale deschise. Toate aceste argumente și imperative au stat la baza conturării Programului *Erasmus+ EU-StORe*.

În încheiere, susținem că abordarea RED la scară internațională este în continuă și accelerată ascensiune, conținuturile deschise multiplicându-se în mod impresionant, de ele putând beneficia, în primul rând, cunoscătorii de limbă engleză. Pentru conaționali noștri, RED urmează a fi promovate și create în continuare, în număr tot mai mare, important fiind atât sprijinul politic și instituțional, cât și persoanele-resursă, pregătite și motivate să se implice în elaborarea lor.

5. TIPURI DE RESURSE DIGITALE

Resurse pasive – documente de text, imagini, secvențe sonore sau video, dicționare digitale, care pot fi accesate în bază legală, amplasate local, pe un suport de date sau în rețea.

Obiecte standardizate de învățare – obiecte interactive, care permit intervenția persoanei instruite pentru realizarea unor activități practice, exerciții sau teste.

Aplicații de simulare – aplicații care modelează fenomene și evenimente reale printr-un set de formule matematice. Caracteristica dominantă a aplicațiilor de acest tip este capacitatea utilizatorului să observe sau să modeleze un fenomen sau acțiune fără o implicare reală în acestea. La categoria dată se afiliază și jocurile educaționale.

Aplicații pentru evaluare – produse software instalate local sau on-line, ce permit crearea testelor pentru evaluări curente, intermediare sau finale, precum și analiza, stocarea și transmiterea rezultatelor către evaluator sau sistemul de management al învățării.

Instrumentele de comunicare pentru accesarea și distribuirea, reutilizarea resurselor digitale sunt: Skype, Google Talk, Yahoo Messenger.

DREPTUL DE AUTOR: repere legislative și aspecte actualizate în contextul RED

Atunci când creăm RED și suntem de acord să le oferim acest statut, nu înseamnă că ne pierdem dreptul de proprietate intelectuală, de autor al produsului respectiv. De aceea, este important să cunoaștem legislația. Astfel, în acest sens, Legea nr. 139 din 02.07.2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe stipulează:

✓ **Articolul 7. Opere protejate de dreptul de autor, exprimate în următoarele forme:**

- a) scrisă (manuscris, text dactilografiat, partitură etc.);
- b) orală (interpretare publică etc.);
- c) imprimare audio sau video (mecanică, magnetică, digitală, optică etc.);
- d) de imagine (desen, schiță, pictură, plan, fotocadru etc.);
- e) tridimensională (sculptură, model, machetă, construcție etc.);
- f) în alte forme.

Obiecte ale dreptului de autor sunt:

- a) operele literare (povestiri, eseuri, romane, poezii etc.);
- b) programele pentru calculator care se protejează ca și operele literare;
- c) operele științifice;
- d) operele dramatice și dramatico-muzicale, scenariile și proiectele de scenarii, libretele, sinopsisul filmului;
- e) operele muzicale cu sau fără text;
- f) operele coregrafice și pantomimele;
- g) operele audiovizuale;
- h) operele de pictură, sculptură, grafică și alte opere de artă plastică;
- i) operele de arhitectură, urbanistică și de artă horticolă;
- j) operele de artă aplicată;

- k) operele fotografice și operele obținute printr-un procedeu analog fotografiei;
- l) hărțile, planșele, schițele și lucrările tridimensionale din domeniul geografiei, topografiei, arhitecturii și din alte domenii ale științei;
- m) bazele de date;
- n) alte opere.

✓ **Articolul 9. Subiectul dreptului de autor**

- (1) Se consideră a fi autor, în absența unei probe contrare, persoana fizică sub al cărei nume pentru prima dată este publicată opera.
- (2) Când opera a fost publicată anonim sau sub un pseudonim care nu permite identificarea autorului, editura, al cărei nume este indicat pe operă, se consideră, în absența unei probe contrare, reprezentant al autorului, având în această calitate dreptul să protejeze și să exercite drepturile autorului.
- (3) Persoana fizică sau juridică al cărei nume ori denumire apare pe o operă audiovizuală, videogramă sau fonogramă se consideră, până la proba contrară, producător al operei audiovizuale, videogramei sau al fonogramei respective.
- (4) Pentru a informa publicul despre drepturile sale, titularul dreptului de autor va folosi simbolul protecției dreptului de autor, care se va aplica pe fiecare exemplar al operei și constă din trei elemente:
 - a) litera latină „C” inclusă în cerc;
 - b) numele sau denumirea titularului dreptului exclusiv de autor;
 - c) anul primei publicări a operei.

Ce s-a schimbat odată cu explozia informațională (Internet)?

Drept de autor	Internet
<ul style="list-style-type: none"> • Principii rigide din trecut • Investiție semnificativă în creație • Reguli stricte impuse prin lege • Număr redus de creatori 	<ul style="list-style-type: none"> • Noi forme de exprimare • Din ce în ce mai ușor de publicat • Posibilități nelimitate de <i>sharing/distribuire</i> • Număr redus de creatori • Conținut/<i>Content</i> creat/îmbogățit, multiplicat de utilizatori

În concluzie: Ideile, teoriile și alte lucruri abstracte nu sunt protejate de dreptul de autor. Dreptul de autor protejează doar modalitățile de prezentare (expresia) a ideilor, teoriilor, dar nu și ideile, teoriile în sine! Operele pot fi folosite și fără acordul autorului, în anumite condiții. Utilizarea unor citate dintr-o lucrare se permite în scop de analiză, sinteză sau comentariu, adică în scopuri educaționale. Fotocopiile făcute în cadrul bibliotecilor, al muzeelor, al instituțiilor educaționale și al altor instituții similare în scopuri necomerciale (educaționale) nu constituie încălcări ale dreptului de autor.

6. LICENȚE LIBERE

Avantaj major: Creațiile licențiate liber sunt ușor de distribuit, modificat și refolosit!

CE SUNT LICENȚELE LIBERE?

O licență este un document care specifică ce poți și ce nu poți să faci cu o creație, fie că este vorba de un sunet, un text, o imagine sau multimedia. Ori de câte ori realizezi o fotografie, înregistrezi o melodie, publici un articol sau pui creația on-line, produsele respective sunt considerate implicit protejate de drepturile de autor conform legislației în vigoare („toate drepturile rezervate”). În multe cazuri, acest lucru înseamnă că alți oameni nu pot reutiliza sau remixa opera ta fără să îți ceară voie în prealabil. Licența îți arată condițiile de folosire și restricțiile. În termeni generali, licențele libere sunt cele care îți oferă accesul la opera dată, posibilitatea de a o refolosi și redistribui fără restricții, sau doar cu câteva. De exemplu, un text pe o pagină web aflat sub licență liberă poate fi folosit pentru a-l:

- ✓ imprima sau distribui;
- ✓ prelua pe un alt website sau include într-o publicație;
- ✓ modifica sau completa;
- ✓ include parțial sau în totalitate într-o altă operă scrisă;
- ✓ folosi într-o operă aflată pe un alt suport (de exemplu, audio sau video);
- ✓ etc.

CE SE ÎNTÂMPLĂ ATUNCI CÂND DOREȘTI CA CEIALȚI SĂ POATĂ REUTILIZA OPERA TA?

Dacă dorești să le oferi oamenilor dreptul de a distribui, de a utiliza și chiar de a refolosi ceea ce ai creat, ia în considerare publicarea sub o licență Creative Commons (CC). O licență Creative Commons îți permite să decizi ce drepturi vrei să păstrezi, arătându-le foarte clar celor care intenționează să folosească opera ta modul în care o pot face, fără să mai fie nevoie să îți ceară permisiunea în avans. Aceste licențe reprezintă o modalitate liberă, facilă și standardizată de a oferi celor din jur permisiunea de a distribui și a utiliza creațiile tale în felul în care alegi tu. Licențele CC îți permit modificarea cu ușurință a condițiilor privind drepturile de autor de la clasicul „toate drepturile rezervate” la „unele drepturi rezervate”.

CE ESTE CREATIVE COMMONS?

Creative Commons (CC) este o organizație nonprofit dedicată lărgirii domeniului de creații disponibile tuturor, în mod legal, atât pentru a fi utilizate ca atare, cât și pentru a constitui o parte a altor creații.

Scop

Site-ul Creative Commons permite titularilor de drepturi de autor să ofere publicului o parte din drepturile pe care le au și să își păstreze cealaltă parte, printr-o multitudine de mecanisme, printre care eliberarea lucrărilor în domeniul public sau sub licențe de conținut deschis. Intenția avută în vedere este aceea de a evita barierele pe care le pun legile drepturilor de autor în calea liberei circulații a informațiilor.

Proiectul furnizează o serie de licențe libere, pe care titularii drepturilor de autor le pot alege atunci când doresc să își publice lucrările pe Internet. Sunt difuzate și servicii prin care sunt descrise lucrările și licențele corespunzătoare, astfel facilitându-se prelucrarea și localizarea automată a lucrărilor. Proiectul furnizează și un contract al copyright-ului fondatorilor, care își propune să restabilească efectele inițiale ale legii dreptului de autor din SUA, așa cum au fost ele gândite de fondatorii Constituției americane.

Toate aceste eforturi, și numai, au ca scop contracararea a ceea ce Laurence Lessig, președintele Comitetului de conducere al Creative Commons, numește „dominanta și tot mai îngrăditoare cultură a permisiunilor”, o cultură în care orice utilizare a unui material protejat de copyright trebuie făcută numai în urma acordului explicit al titularului. Lessig susține că firmele de distribuție a diverselor lucrări au ajuns să domine cultura modernă prin crearea, menținerea și extinderea monopolului asupra produselor culturale, ca, de exemplu, muzica și filmele destinate maselor. Creative Commons, spune el, oferă o alternativă la aceste restricții.

Istoric

Licența Creative Commons a fost precedată de licențele Open Publication și GNU pentru documentație liberă (GFDL). Licența GFDL a fost concepută spre a fi aplicată la documentația pentru software, astăzi însă cuprinde și proiecte de altă natură, precum Wikipedia. Licența Open Publication este, în mare măsură, ieșită din uz, fondatorul ei recomandând ca noile proiecte să nu o mai folosească. Ambele licențe conțineau părți opționale, care, în opinia criticilor, le făceau mai puțin libere.

GFDL diferă de CC prin cerința ca lucrările la care se aplică să fie distribuite într-un format „transparent”, care să nu aparțină cuiva și nici să nu fie confidențial.

Creative Commons își are centrul la San Francisco și a fost lansată în 2001. Primul set de licențe CC a fost publicat la 16 decembrie 2002. În anul 2004, Prix Ars Electronica i-a acordat proiectului premiul „Golden Nica Award”, la secțiunea „Net Vision”.

Localizare

Licențele Creative Commons au fost scrise din perspectiva sistemului legal din SUA, ceea ce face ca formularea lor să nu se cupleze suficient de bine cu legile altor țări. Există posibilitatea ca, folosind acest model, indiferent de legile locale, licențele să devină neaplicabile. Pentru a evita astfel de probleme, a fost demarat proiectul *Commons*, menit să ajusteze formularea din punct de vedere legal a licențelor CC în acord cu legile fiecărei țări. În iulie 2006, au fost definitive versiunile a 32 de țări. Versiunea pentru România a fost aprobată la 2 septembrie 2008, dând, astfel, posibi-

litatea licențierii operelor printr-una dintre cele șase licențe Creative Commons, ajustate la legea română, fiind acceptabilă întreaga serie de licențe adaptate (versiunea 3.0 de la Atribuire (BY) până la Atribuire-Necomercial-Fără Modificări (BY-NC-ND)).

Critici

În primul an de existență, Creative Commons nu a primit critici majore. Recent însă, au fost exprimate plângeri ce vizează valoarea și obiectivele organizației. Atitudinea critică se referă în principal la lipsa unui standard minim al licențelor, la inutilitatea unor asemenea licențe, la riscul de a reduce drepturile utilizatorilor sau la subminarea drepturilor de autor.

Proiecte care folosesc licențe Creative Commons

Licențele CC sunt aplicate de aproximativ 7 milioane de pagini de Internet. Proiectele cele mai cunoscute sunt listate mai jos. Trebuie precizat faptul că nu toate materialele de pe aceste site-uri sunt disponibile sub o licență CC.

- Flickr: <http://www.flickr.com/>
- Internet Archive: <http://www.archive.org/>
- Wikimedia Commons: <http://commons.wikimedia.org/>
- Ourmedia: <http://www.ourmedia.org/>
- RapBeats.net
- Groklaw: <http://www.groklaw.net/>
- MIT OpenCourseWare: <http://ocw.mit.edu/>
- Jamendo: <http://www.jamendo.com/>
- BeatPick: <http://www.beatpick.com/>
- Public Library of Science: <http://www.plos.org/>

Conținut disponibil sub licențe Creative Commons

Pentru a descoperi materiale disponibile sub o licență CC, există numeroase motoare de căutare și cataloage, printre care Google Advanced Search.

Algoritm de accesare CC:

1. Se accesează **<https://www.google.md>**
2. În partea dreaptă de jos a paginii se accesează **Setări**.
3. Se accesează tasta **Căutare avansată** (https://www.google.md/advanced_search?hl=ro-MD&fg=1).
4. În câmpul **Găsiți pagini cu toate aceste cuvinte** se introduce cuvântul-cheie.
5. În partea de jos a paginii, în câmpul **Drepturi de utilizare**, se alege una dintre opțiunile posibile:
 - Nefiltrate în funcție de licență.
 - Pot fi utilizate, distribuite și modificate gratuit, chiar și pentru uz comercial.
 - Pot fi utilizate și distribuite gratuit.
 - Pot fi utilizate și distribuite gratuit, chiar și pentru uz comercial.
 - Pot fi utilizate, distribuite și modificate gratuit.
6. Se accesează tasta **Căutare avansată**.

Algoritm de căutare de Creative Commons:

- I. Se accesează <https://search.creativecommons.org/>
- II. Se introduce cuvântul-cheie în câmpul de căutare (Enter your search query).
- III. Se pun bife la opțiunile motorului de căutare: *I want something that I can...* (Eu doresc...): a) să utilizez materialul dat pentru uz comercial; b) să modific, adaptez, dezvolt materialul dat.
- IV. Se alege una dintre opțiunile de căutare (prin accesare), în funcție de forma materialului căutat: Media, Imagini, Video, Web, Muzică.

În concluzie: Licențele Creative Commons nu sunt o alternativă la drepturile de autor. Drepturile de autor permit în mod implicit reutilizări limitate fără acordul autorului. Licențele CC permit acordarea de permisiuni suplimentare utilizatorilor: transfer, modificare, utilizare, păstrând, în același timp, unele drepturi de autor.

Ce fac licențele și instrumentele Creative Commons?

Licențele și instrumentele Creative Commons oferă o balanță în interiorul ideii tradiționale de “toate drepturile rezervate”, ce o creează drepturile de autor. Instrumentele noastre oferă tuturor, de la autori la mari companii și instituții, o simplă, standardizată soluție de a garanta drepturi de autor operelor elaborate. Combinația dintre licențele noastre și utilizatorii noștri este crearea de resurse vaste, în număr tot mai mare, care includ conținuturi ce pot fi copiate, distribuite, editate, remixate, utilizate pentru a se construi pe baza lor, toate acestea în limita permisă de drepturile de autor.

Designul și raționamentul din spatele licenței

Toate licențele Creative Commons au caracteristici comune importante. Fiecare licență ajută autorii – licențiatori, dacă utilizează licențele noastre – să își păstreze drepturile de autor în timp ce permit altor persoane să copieze, să distribuie și să utilizeze opera lor, cel puțin necomercial. Licențele CC asigură licențiatorilor și atribuirea ce o merită de pe urma operelor lor. Fiecare licență Creative Commons funcționează peste tot în lume și este menținută atât cât se mențin drepturile de autor (deoarece au fost construite pe baza drepturilor de autor). Aceste caracteristici comune servesc drept punct de referință, pe baza cărora licențiatorii pot alege să ofere permisiuni adiționale atunci când se decid cum vor să fie utilizată opera lor.

Un licențiator Creative Commons răspunde la o serie de întrebări simple în procesul de alegere a unei licențe: În primul rând, doresc să permit utilizarea în scopuri comerciale sau nu, să permit opere derivate sau nu? Dacă licențiatorul decide să permită opere derivate, ar putea alege să solicite ca oricine le folosește opera – licențiații – să se asigure că noua operă este disponibilă în condiții identice. Această idee – *Distribui în condiții identice* – este unul dintre mecanismele care contribuie la dezvoltarea incrementală a bunurilor comune digitale. *Distribuirea în condiții identice* este inspirată de Licența Generală Publică a GNU, utilizată de multe proiecte software open source și libere.

Trei “straturi” ale licenței

Licențele noastre publice de drepturi de autor includ un design “în trei straturi” unic și inovativ. Fiecare licență începe ca una clasică, într-un limbaj și format cunoscut și apreciat de către avocați. Este stratul *Codului Legal* al fiecărei licențe. Dar, de vreme ce cei mai mulți creatori, educatori și oameni de știință nu sunt, de fapt, avocați, oferim, de asemenea, licențele într-un format pe care oamenii obișnuiți îl pot înțelege – *Commons Deed* (cunoscut drept versiunea “omenește comprehensibilă” a licenței). *Commons Deed* reprezintă o referință utilă pentru licențiatori și licențiați, sumarizând și arătând câteva dintre cele mai importante condiții și câteva dintre cei mai importanți termeni. Gândiți-vă la *Commons Deed* ca la o interfață a *Codului Legal* accesibilă utilizatorului, deși *Deed*-ul nu reprezintă licența, iar părțile sale componente nu fac parte din *Codul Legal*. Poți utiliza Google pentru a căuta conținut Creative Commons, uită-te după imagini pe Flickr, albume pe Jamendo și alte conținuturi media pe spinxpress. Wikimedia Commons, depozitul multimedia al Wikipedia, este, de asemenea, unul dintre principalii utilizatori ai licențelor noastre. Luate împreună, aceste trei straturi ale licențelor asigură faptul că spectrul drepturilor nu este doar un concept legal, ci constituie ceva comprehensibil pentru creatorii de opere, utilizatori și chiar Internet.

Atribuire

CC BY

Această licență permite altora să distribuie, să remixeze, să regleze și să creeze pe baza operei tale, chiar și în scop comercial, atât timp cât ei îți creditează opera. Este una din cele mai adaptabile licențe oferite, recomandată pentru o maximă diseminare și utilizare a operelor licențiate.

Atribuire-Distribuie în condiții identice

CC BY-SA

Această licență le permite altora să remixeze, să optimizeze și să se bazeze pe munca dvs. chiar și în scopuri comerciale, atât timp cât vă creditează și licențiază noile creații în aceleași condiții. Licența este adesea comparată cu “copyleft” licențe gratuite și cu software open source. Toate lucrările noi vor purta aceeași licență, astfel încât orice derivate vor permite, de asemenea, utilizarea comercială. Este licența folosită de Wikipedia și este recomandată pentru materiale care ar putea beneficia de încorporarea conținutului de pe Wikipedia și de proiecte licențiate în mod similar.

Atribuire-Fără Modificări

CC BY-ND

Această licență permite distribuirea integrală și fără modificări, comercială și ne-comercială, cu atribuirea dvs. ca autor.

Atribuire-Necomercial CC BY-NC

Această licență îi lasă pe alții să modifice, să adapteze și să dezvolte creația dvs. în scop necomercial și, deși noile lor creații trebuie să precizeze că dvs. sunteți autorul și să fie necomerciale, noii autori nu trebuie să licențieze creațiile lor derivate în termeni identici.

Atribuire-Necomercial-Distribuire în Condiții Identice CC BY-NC-SA

Această licență îi lasă pe alții să modifice, să adapteze și să dezvolte creația dvs. în scop necomercial, atât timp cât ei precizează sursa și licențiază creațiile lor în termeni identici.

Atribuire-Necomercial-Fără Modificări CC BY-NC-ND

Această licență este cea mai restrictivă dintre licențele principale pe care le oferim, permițând utilizatorilor doar să descarce operele și să le distribuie atât timp cât vă atribue opera, fără a o putea modifica sau utiliza în scopuri comerciale.

Noi oferim și licențe ce operează în cadrul “toate drepturile garantate” ale domeniului public. Licența noastră CC permite licențiatorilor să renunțe la toate drepturile și să își marcheze opera sub domeniul public. Și Marca noastră a Domeniului Public permite oricărui utilizator să “marcheze” o operă ca aparținând domeniului public.

Obținerea licenței libere (CC)

Licența liberă (CC) se poate obține pe site-ul:

<https://creativecommons.org/choose/?lang=ro>

Pentru aceasta, se răspunde la două întrebări:

1. Permiți adaptărilor operei tale să fie distribuite?

Răspunsuri posibile:

Da Nu Da, atât timp cât și alții distribuie în condiții identice.

2. Permiți utilizării ale operei tale în scop comercial?

Răspunsuri posibile:

Da Nu

În funcție de opțiunile autorului, licența se generează automat și poate fi plasată pe blog, pe orice soft, prezentare, resursă. Odată plasată pe resursa liberă, aceasta le indică utilizatorilor gradul de libertate în folosirea resursei date.

(Adaptare după: <https://creativecommons.org/licenses/?lang=ro>)

7. CUM PRODUCEM/CREĂM RESURSE EDUCAȚIONALE DESCHISE?

- Selectăm cele mai bune materiale didactice elaborate de noi, care, aplicate, ne-au permis să trăim un sentiment de satisfacție în urma dialogului didactic cu beneficiarii (elevi, părinți, bunici, profesori), constatând că sunt reușite, și la care am revenit după implementare, îmbunătățindu-le, completându-le.
- Elaborăm materiale în baza propriei experiențe, propunând inovațiile noastre pedagogice, ideile originale, pe care le considerăm utile, colegilor, pentru a lua cunoștință de acestea și a le aplica.
- Ne cultivăm permanent disciplina scrisului. Munca intelectuală, valorificată prin produse scrise și stimulată inclusiv de sentimentul de împlinire personală și profesională, contribuie la dezvoltarea personalității.
- Cultivarea obișnuinței de a scrie ne disciplinează și ne ajută să devenim vizionari, să ne realizăm mai repede visurile. Ideile "trăsnite" pot fi materializate și pot mișca/reforma sistemul și procesul educațional.
- Impunerea unui regim de muncă academică sistematică de lectură, scriere și cercetare ne menține în formă intelectuală, ne ajută să devenim lideri de opinie și să influențăm, catalizăm schimbarea mult dorită.
- Dialogul cu sine prin intermediul calculatorului ne cizelează gândirea și ne aprofundează reflecțiile asupra activităților profesionale cotidiene, fiind un stimul de perfecționare, căutare, descoperire continuă.
- Atunci când scrii, chiar vezi ce este important și ce nu. Și când știi ce este important, ai o putere reală de a schimba, iar RED ne oferă această oportunitate.
- În mediul educațional, când ideile noastre au fost culese din multe surse, când ne-am inspirat, în mod conștient/direct sau inconștient/indirect, este bine să ne debarasăm de mândria de proprietate asupra a ceea ce am scris, înțelegând că nu ne aparține adevărul în ultimă instanță și că avem un grad sporit de subiectivitate în ceea ce afirmăm, iar colegii ne pot ajuta ca sursa inițială să devină mai bună. Or, o lumânare nu pierde nimic, dacă aprinde alte lumânări, dimpotrivă – sporește "corola de lumini a lumii", parafrazându-l pe L. Blaga.

- Pentru a trece virtual granițele, încercăm să scriem și în limbile de circulație internațională, inclusiv în engleză. Colaborăm cu profesorii de engleză, cu alți cunoscători de limbi străine și traducem unele materiale.
- Ne implicăm în rețele/platforme on-line naționale și, mai ales, internaționale, gen Creative Commons Open Education Platform (<https://groups.google.com/forum/#!forum/cc-openedu>) și ne îmbunătățim continuu competențele digitale, învățând a valorifica cât mai mult potențialul nelimitat al Internetului, cu efecte de neimaginat asupra calității și relevanței educației.
- Ne dezvoltăm competențele digitale, măcar la nivel minim, în conformitate cu *Standardele de competențe digitale pentru cadrele didactice din învățământul general*, aprobate prin ordinul Ministerului Educației nr. 862 din 07 septembrie 2015 – coordonatorul Grupului de lucru: Anatol Gremalschi, doctor habilitat, profesor universitar (http://edu.gov.md/sites/default/files/cnc4_finalcompetente_digitale_profesori_22iulie2015_1.pdf).
- Participăm la formări la nivel național și internațional în domeniul dat.
- Luăm cunoștință de resurse educaționale deschise (de exemplu, <http://red.prodidactica.md/resurse-red/red-nationale/>, <http://red.prodidactica.md/resurse-red/red-internationale/>) și încercăm să le utilizăm în cadrul procesului educațional, analizând avantajele, dar și dezavantajele lor.
- Ne informăm cu privire la situația din domeniu din Republica Moldova (<http://red.prodidactica.md/despre-red/educatia-deschisa-in-moldova-aici-si-acum/>), inclusiv vizând licențele libere (<http://red.prodidactica.md/despre-red/licente-libere/>).

8. AVANTAJELE RESURSELOR EDUCAȚIONALE DESCHISE

- ✓ Multiple posibilități de dezvoltare profesională, prin antrenarea și perfecționarea abilităților de scriere, precum și prin valorificarea experienței profesionale, a potențialului academic și didactic.
- ✓ Relaționare cu surse elaborate de colegii preocupați de aceleași probleme din domeniul similar sau conexe din varia spații culturale și lingvistice.
- ✓ Trăirea sentimentului facerii de bine, prin oferirea colegilor a posibilității de a prelua, cu referințele de rigoare, fragmente sau sursa integrală, sporind valoarea materialului prin aplicarea lui.
- ✓ Beneficierea de feedback direct și indirect din partea colegilor, declarat/recunoscut sau nu, pentru contribuția la *opera educației* – un bun comun în toată lumea.
- ✓ Obținerea calității de subiect al educației deschise în era informației și cunoașterii, bucurându-te de toate avantajele acesteia, recunoscute la nivel internațional.
- ✓ Contaminarea de rapiditatea circulației informației, de calitatea vizuală a materialului, de schimbul constant de cunoștințe și experiențe noi, de potențialul miraculos al tehnologiilor informaționale.
- ✓ "Profitarea" de plăcerea scrierii, a creației, fructificându-ți experiența prin multiplicarea permanentă a acesteia, atât în țara, cât și peste hotare.
- ✓ Formarea unor comunități de învățare dinamice și flexibile, ce abordează problematica resurselor deschise elaborate de tine, manifestându-te, astfel, ca lider, animator de opinie și promotor al unor idei avansate sau practici pozitive.
- ✓ Cost scăzut (inițial, e nevoie de un minimum de competențe digitale – *Standarde de competențe digitale pentru cadrele didactice din învățământul general*, aprobate prin ordinul Ministerului Educației nr. 862 din 07 septembrie 2015. Coordonatorul Grupului de lucru: Anatol Gremalschi, doctor habilitat, profesor universitar (http://edu.gov.md/sites/default/files/cnc4_finalcompetente_digitale_profesori_22iulie2015_1.pdf; de laptop, conexiune la Internet)).
- ✓ Implicarea la distanță a autorilor (cadre didactice, cercetători, elevi, studenți) în crearea de RED, care, prin definiție, fac posibilă schimbarea, modificarea, adaptarea, elaborarea lor.
- ✓ Micșorarea la maximum a distanței dintre IDEE și IMPLEMENTARE, nu necesită numeroase aprobări birocratice și de durată, în cazul când autorii respectă normele etice de plasare a conținuturilor în mediul virtual și drepturile de autor, precum și utilizează conținuturi cu licențe libere. (Licențele și instrumentele Creative Commons sunt disponibile pe: <https://creativecommons.org/licenses/?lang=ro>)

9. CONCURSURI RED

Bilanțul concursului *Resurse educaționale deschise* (faza I)

La conferința de încheiere a proiectului *Educația deschisă în Moldova: aici și acum!*, care a avut loc la 1 iulie 2016, Centrul Educațional PRO DIDACTICA a prezentat rezultatele unui concurs inedit pentru contextul educațional autohton, desfășurat în perioada martie-mai 2016, cu participarea unui juriu independent de experți și având drept grup-țintă elevi, studenți, cadre didactice, cercetători interesați de alcătuirea și aplicarea RED în procesul educațional. Criteriile de evaluare a materialelor (caracterul științific și didactico-metodic, transdisciplinaritatea, utilitatea, originalitatea, modalități de prezentare a informației, interactivitatea, creativitatea, relevanța bibliografiei etc.) au fost stabilite de către echipa de proiect și discutate cu experții, unele fiind modificate, pentru a asigura maximă obiectivitate în procesul de evaluare. Dacă o resursă educațională deschisă a fost elaborată de mai mulți autori, toți au primit certificat de nivelul corespunzător, iar premiul l-au împărțit egal.

La concurs au participat peste 50 de profesori din învățământul general și profesional tehnic (25 de licee, 10 gimnazii, 3 școli profesionale, un colegiu; o persoană a reprezentat IȘE), cu proiecte, prezentări, bloguri didactice etc. Cei mai activi au fost deci profesorii din licee și gimnazii. Prin urmare, urmează a se acorda o atenție sporită promovării RED printre cadrele didactice din școlile profesionale și colegii.

Palmaresul disciplinelor: Limba și literatura română – 8 lucrări, Limba engleză – 6, Chimia – 6, Informatica – 5, Istoria – 5, Geografia – 2; Biologia, Educația muzicală, Fizica, Limba franceză, Limba rusă, Matematica, dirigenția, discipline de profil – câte una.

Geografia concursului: Chișinău – 9 persoane, Fălești – 6, Bălți – 4, Dondușeni – 3; Cimișlia, Orhei și Glodeni – câte 2 persoane; Cahul, Călărași, Căușeni, Criuleni, Drochia, Edineț, Hâncești, Nisporeni, Râșcani, Soroca, Tighina, Vulcănești – câte o persoană.

Învingătorii concursului:

LOCUL 1:

- **Conac Corina, Onuțu Lucia**, LT „V. Coroban”, Glodeni: **CHIMIA – LIMBA ROMÂNĂ** (proiect interdisciplinar);
- **Godoroja Rita**, LT „Limbi Moderne și Management”, Chișinău, **Gandrabura Aliona**, LT „M. Sadoveanu”, Călărași: **CHIMIA** (modele de prezentări în predarea-învățarea chimiei în clasa a VII-a. Modulul 1. *Chimia – știința despre substanțe. Noțiuni elementare de chimie*).

LOCUL 2:

- **Julea Gheorghe**, LT „M. Eminescu”, Căușeni: **BIOLOGIA** (acoperire didactică digitală – prezentări, filme, proiecte didactice, bloguri);
- **Guțuleac Dumitru**, Gimnaziul Petrunca, Glodeni: **FIZICA** (set de prezentări interactive – *Optica, Electricitatea ș.a.*).

LOCUL 3:

- **Rusu Artur**, Gimnaziul Petrușeni, Râșcani: **INFORMATICA** (site educațional pentru orele opționale de informatică);
- **Guțu Victor**, LT Gordinești, Edineț: **ISTORIA** (*Cultura Europei de Vest și Centrale în sec. XI-XV*).

MENȚIUNI:

- **Grădinari Oxana, Volontîri Olesea, Cojocaru Elena**, ȘP nr. 4, Bălți: **MATEMATICA** (prezentări interactive – texte, audio, video);
- **Muşenco Angela**, LT „I. Creangă”, Soroca: **ISTORIA** (PPT interactivă – *Codul lui Hammurabi*);
- **State Livia**, LT „M. Eminescu”, Chișinău: **LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ** (blog didactic *În lumea cărților*, care conține secțiuni dedicate mai multor clase și are menirea să ajute elevii în identificarea propriului ritm de învățare);
- **Man Eugenia**, LT Măgdăcești, Criuleni: **LIMBA ENGLEZĂ** (*Blogging – un instrument complementar în procesul de predare-învățare-evaluare*).

Câțiva profesori, cu un punctaj foarte apropiat de cel pentru care s-au acordat mențiuni, au participat și ei la conferință și au primit o donație de carte: **Condrea Raisa: LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ** (prezentări și proiecte didactice digitale); **Railean Diana: LIMBA ENGLEZĂ** (prezentări didactice – *Gramatica limbii engleze*); **Nastas Rodica: ISTORIA** (prezentări didactice – *Istoria și populația Americii de Sud*); **Gorgan Diana: DIRIGENȚIE** (prezentări didactice – *Probleme comportamentale, Biografia Chișinăului*).

Finaliștii au primit premii bănești și câte o donație impunătoare de carte, editată de Centrul Educațional PRO DIDACTICA în ultimii ani, posterul promoțional *Profesia de cadru didactic contează aici și acum în Moldova. Optează pentru ea* și un DVD cu filmul educațional *Cununa de speranțe*, realizat de OWH Studio.

Printre ideile conceptuale expuse de participanții la conferință, dar și de autorii de RED, care vor contribui la asigurarea durabilității proiectului, menționăm: atribuirea de licență liberă tuturor lucrărilor câștigătoare și plasarea lor pe site-ul <http://red.prodidactica.md>, întreținerea și completarea site-ului; diseminarea conceptului de *resurse educaționale deschise* prin continuarea proiectului, desfășurarea de traininguri vizând alcătuirea și utilizarea corectă a RED în procesul educațional; constituirea unor colective de autori pentru producerea de RED, inclusiv de la diferite discipline școlare; promovarea acoperirii didactice digitale cu RED (în mod sistemic – a modulului, semestrului, disciplinei etc.); continuarea colaborării la scară globală în domeniu.

Bilanțul concursului Resurse educaționale deschise (faza a II-a)

La 17 noiembrie 2017, în cadrul conferinței de încheiere a proiectului *Educația deschisă în Moldova: aici și acum!*, faza a II-a, Centrul Educațional PRO DIDACTICA a prezentat rezultatele concursului de elaborare a resurselor educaționale deschise (mai-septembrie 2017), evaluate de un juriu independent de experți (care s-a ghidat de aceleași criterii ca și în faza I a concursului), grupul-țintă fiind elevi, studenți, cadre didactice, cercetători interesați de elaborarea și aplicarea RED.

La concurs au participat peste 40 de profesori din învățământul general și pro-

fesional tehnic, cu următoarele lucrări: bloguri, prezentări, proiecte didactice etc. Participanții parvin din 27 de licee, 10 gimnazii, o școală profesională, Universitatea de Stat "Alec Russo" din Bălți (o persoană), Centrul de Excelență în Servicii și Prelucrarea Alimentelor (o persoană) și de la o școală primară-grădiniță (o persoană).

Geografia concursului: Chișinău – 7 persoane; Bălți, Orhei, Căușeni – câte 3; Râșcani, Cantemir, Glodeni, Șoldănești, Ceadâr-Lunga – câte 2; Fălești, Florești, Cahul, Grigoriopol, Strășeni, Ialoveni, Ștefan-Vodă, Briceni, Călărași, Criuleni, Drochia, Hâncești, Sângerei, Soroca, Briceni, Tighina, Vulcănești – câte o persoană.

Învingătorii concursului:

LOCUL 1:

- **Julea Gheorghe**, LT "M. Eminescu", Căușeni: **BIOLOGIA** (acoperire didactică digitală – prezentări, filme, proiecte, bloguri);
- **Munca-Aftenev Daniela, Morozan Olga**, Academia de Inovare și Schimbare prin Educație, Chișinău: **LIMBA ENGLEZĂ** (prezentări digitale, bloguri didactice).

LOCUL 2:

- **Godoroja Rita**, Școala Internațională Heritage, Chișinău: **CHIMIA** (*Dezvoltarea creativității elevilor în procesul educațional la chimie*);
- **Conac Corina**, LT „V. Coroban”, Glodeni: **CHIMIA – BIOLOGIA** (*Proteinele, lecție interdisciplinară chimie și biologie, clasa a X-a, profil real*).

LOCUL 3:

- **Grădinari Oxana, Voluntiri Olesea, Bilic Elena**, ȘP nr. 4, Bălți: **INFORMATICA** (prezentări interactive – texte, audio, video);
- **Guțu Igor, Guțu Ludmila**, LT "I. Creangă", Popeștii de Sus, Drochia: **MATEMATICA** (fișa instrucțională *Cum construim o piramidă patrulateră?*);
- **Ghețu Rodica**, LT „Gr. Vieru”, Briceni: **EDUCAȚIA ECOLOGICĂ** (film didactic, manual digital).

MENȚIUNI:

- **Gramă Stella**, Liceul de Creativitate și Inventică „Prometeu-Prim”, Chișinău: **LIMBA ENGLEZĂ** (proiect didactic digital);
- **Condrea Raisa**, LT „Alexandru cel Bun”, Tighina: **LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ** (blogul *În stil didactic*);
- **Ștefan Sergiu**, Gimnaziul Onești, Hâncești: **LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ** (pagină web didactică);
- **Pâslaru Aliona**, Gimnaziul Pociumbeni, Râșcani: **MATEMATICA** (prezentări);
- **Jitariuc Svetlana**, LT “Ștefan cel Mare”, Grigoriopol: **EDUCAȚIA MUZICALĂ** (prezentări, film didactic);
- **Dvornic Liubovi**, LT „Al. Donici”, Peresecina, Orhei: **LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ** (prezentare);
- **Porombrica Maia**, LT “Meșterul Manole”, Sălcuța, Căușeni: **MATEMATICA** (bloguri didactice);
- **Vulpe Viorica**, LT „A. Agapie”, Pepeni, Sângerei: **ISTORIA** (prezentări, filme, bloguri – *Prin istorie și educație*).

WEBGRAFIE

1. https://creativecommons.org/wp-content/uploads/2016/12/StateofOpenPolicyFullReport_FINAL-1-1-1-1.pdf
2. <https://creativecommons.org/2016/12/06/global-open-policy/>
3. <https://www.thecommonwealth-educationhub.net/oer/>
4. <http://www.acces-deschis.ro/oer>
5. <http://www.acces-deschis.ro/depozit/resurse-educa%C8%9Bionale-deschise/28-ghidul-de-bune-practici-red/file>
6. https://ro.wikipedia.org/wiki/Resurse_educa%C8%9Bionale_deschise
7. <https://www.openeducationeuropa.eu/ro/paper/resurse-educa-ionale-deschise>
8. http://wikieducator.org/OER_Handbook/educator_version_one/Introduction/Defining_OER
9. <http://www.slideshare.net/ovoicu/educatie-deschisa-2016>
10. <http://www.kosson.ro/resurse-educationale-deschise/1037-ganduri-educatie-deschisa-unu>
11. https://ro.wikipedia.org/wiki/Societate_deschis%C4%83
12. <http://koed.org.pl/pl/english/>
13. <https://www.openaire.eu/open-access-in-fp7-seventh-research-framework-programme>
14. https://ec.europa.eu/research/science-society/document_library/pdf_06/openaccess-pilot_en.pdf
15. <http://roarmap.eprints.org/>
16. www.pasteur4oa.eu/resources/198#.VysZuvl97cs
17. www.red.prodidactica.md//RED

Centrul Educațional PRO DIDACTICA
Str.Armenească,13, Chișinău, MD-2012

Tel.: (+372 22) 542556, fax: (+372 22) 544199
E-mail: prodidactica@prodidactica.md
Web: www.prodidactica.md